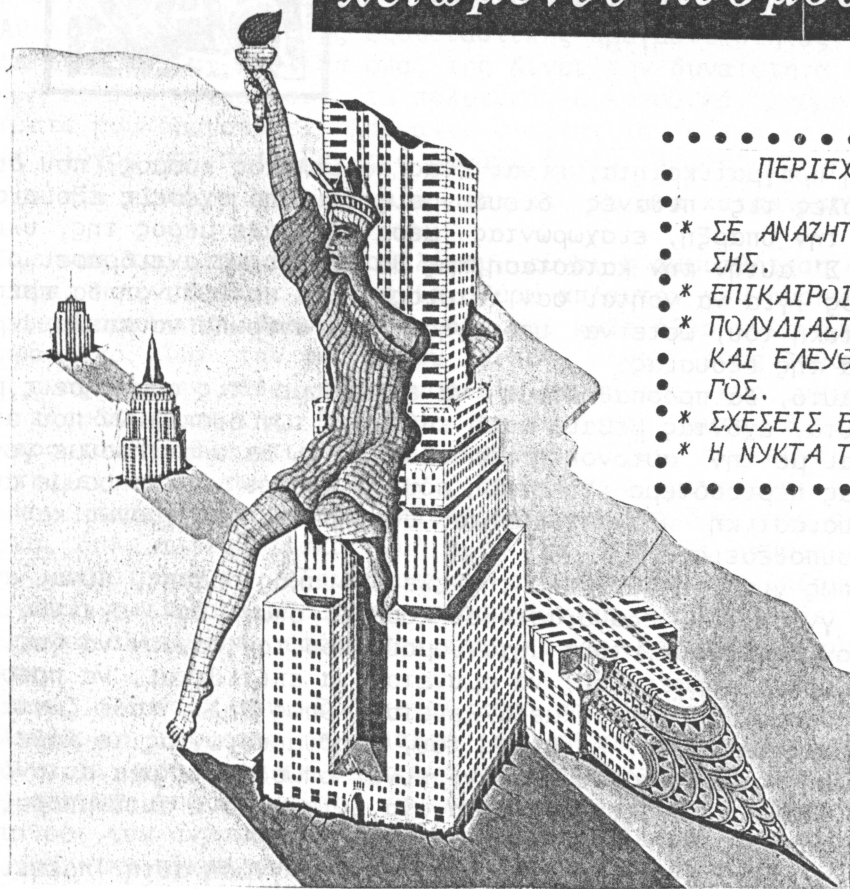

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

που οδηγούν πέρα από τα
αμφίβολα τοπία του στοι-
χειωμένου κόσμου μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- * ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.
- * ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ.
- * ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.
- * ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.
- * Η ΝΥΚΤΑ ΤΗΣ ΑΘΛΙΟΤΗΤΑΣ.

3

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΑΡΕΧ.

ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η εξουσιαστική πραγματικότητα, είναι ένας πολύπλοκος κόσμος, που διασχιζεται προς όλες τις πιθανές διευθύνσεις του από σχέσεις εξουσίας, που διαπερνούν την ύπαρξη, εισχωρώντας μέσα σε κάθε μέρος της, υλικό και πνευματικό. Σ' αυτήν την κατάσταση, πως θα πρέπει να αντιδράσει ο ελευθεριακός λόγος για να νοήται σαν τέτοιος; Ποια κατεύθυνση θα πρέπει να πάρει η πρακτική του, ώστε να υποκινήσει τον άνθρωπο να απελευθερωθεί από τα δεσμά της εξουσίας;

Στο κείμενο αυτό, θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε τις απαντήσεις μας στα ερωτήματα αυτά, έχοντας βέβαια σαφή επίγνωση των δυσκολιών που αυτά παρουσιάζουν. Και με την αυτονόητη προϋπόθεση ότι θα απαντήσουμε γενικά, περιγράφοντας περισσότερο τη στάση που θα πρέπει να τηρήσουμε απέναντι στην εξουσιαστική πραγματικότητα, διατηρώντας συγχρόνως και τις ελευθεριακές προποθέσεις.

Είναι σαφές, πως για τη σύνθεση της ελευθεριακής δράσης, είναι αναγκαία η πλήρης γνώση του εξουσιαστικού κόσμου, όλων δηλ. εκείνων των στοιχείων που τον αποτελούν, τους μηχανισμούς που τον κάνουν να ζει, να παίρνει τις διάφορες μορφές του, να αμύνεται, να επιτίθεται, να προσαρμόζει και να προσαρμόζεται, να εκμεταλλεύεται. Όπως δηλ., κάθε ζωντανός οργανισμός που επιδιώκει την επιβίωσή του, χρησιμοποιώντας το κάθε δυνατό μέσο. Η γνώση του αντιπάλου λοιπόν, είναι οπωσδήποτε μια αυτονόητη προϋπόθεση στα πλαίσια του κοινωνικού αγώνα, γιατί μόνο αυτή μπορεί να καθορίσει τη μορφή του.

Εμείς, αυτό που θέλουμε να πούμε, είναι, ότι, η γνώση αυτή πρέπει να συλλέγεται από την εκτίμηση της εξουσιαστικής πραγματικότητας, σαν μιας οντότητας που αποτελείται απ' αμέτρητες σχέσεις εξουσίας, όπου κάθε επιμέρους σχήμα της, όπως, το οικονομικό, το πολιτικό, το κρατικό, δεν είναι παρά ιεραρχημένες δομήσεις αυτών των σχέσεων. Και η δύναμη αυτής της οντότητας, εξαρτάται από το πως χρησιμοποιεί την ύπαρξη, πως τη βάζει να συμμετέχει μέσα στις δομές της, πρωτεύουσες και δευτερεύουσες. Δεν εννοούμε μόνο το πως την εκμεταλλεύεται, αλλά το πως τη χρησιμοποιεί σαν το κύριο δομικό στοιχείο μέσα από τις σχέσεις εξουσίας. Η ΦΥΛΑΚΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΕΙΝΑΙ Η ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΑΥΤΗ Η ΙΔΙΑ Η ΥΠΑΡΞΗ ΤΕΛΙΚΑ.

Μέσα στον άνθρωπο φωλιάζει η κυριαρχία, αυτός την προστατεύει, την κάνει να ζει. Οι κυρίαρχοι ελέγχουν μόνο την δυσφορία από την εκμετάλλευση, ώστε αυτή να μη ξεπερνά κάποια όρια, να μη μαζικοποιείται, να μην αποκτά δυναμικές αμφισβήτησής τους. Ο άνθρωπος είναι ο στόχος της, αλλά και το μέσον της. Οργανώνεται στο πνεύμα του με τις αξίες που του επιβάλλει, για να διευθύνει στη συνέχεια το σώμα του, τις κινήσεις του, το λίμπιντό του. Γιατί η κυριαρχία είναι πρώτα πνευματική, αόρατη, υπόθεση του κάθε ανθρώπου κι έπειτα μαζική, εξατομικευμένη, ορατή. Οι κυρίαρχοι οπωσδήποτε υπάρχουν, έχουν τα υλικά μέσα, τους μηχανισμούς καταστολής, επιδεικνύονται, ποινικοποιούν, φυλακίζουν, παρασύρουν στον τζόγο???, ιδιοποιούνται την εργασία, τη διασκέδαση, αλλ' εκείνο που τους δίνει δύναμη, είναι η πνευματική κυριαρχία που κατόρθωσαν να επιβάλλουν μέσα στα ανθρώπινα πνευματικά κύτταρα.

Αυτή η φυσιογνωμία της εξουσιαστικής πραγματικότητας, της δίνει τεράστια δύναμη και παν' απ' όλα της δίνει την δυνατότητα να διαιωνίζεται, ακόμη κι αν καταρρέουν τα πολιτικά, οικονομικά, ακόμη και κοινωνικά σχήματα που δημιουργεί. Απέναντι σ' αυτόν τον κόσμο καλείται ο ελευθεριακός λόγος να προτάξει τις δυνάμεις του, θεωρητικές και πρακτικές. Ας δούμε πια είναι η φυσιογνωμία του και σε πια κατάσταση βρίσκεται σήμερα.

Πυρήνας του ελευθεριακού λόγου, είναι η αμφισβήτηση σε κάθε μορφή εξουσίας που παράγει κυριαρχία. Γύρω απ' αυτόν τον πυρήνα οικοδομούνται, τόσο η μορφή της δράσης του, όσο και κάθε άλλο ενέργημά του, θεωρητικό ή πρακτικό. Από την φύση του λοιπόν, είναι ένας λόγος αμφισβητιακός, που αναζητά την κάθε εξουσιαστική μορφή της κυριαρχίας, επιδιώκοντας την εξουδετέρωσή της. Με βάση τη φύση του αυτή, θέτει την ύπαρξη στο κέντρο του προβληματισμού του, αφού γνωρίζει, πως είναι, ο κύριος φορέας της εξουσίας των κυριάρχων. Θεωρεί πως, μόνο ένας ελευθεριακός άνθρωπος μπορεί να κατανοεί ελευθεριακά και να δρα κατά συνέπεια ελευθεριακά, δηλ. αμφισβητιακά, γι' αυτό και στρέφει κύρια την προσοχή του, στην καταστροφή των εξουσιαστικών σχέσεων που φωλιάζουν στην ψυχή και στο σώμα των εξουσιαζόμενων, προσπαθώντας να αναδείξει τις χαμένες ανθρώπινες αξίες της ισότητας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της αξιοπρέπειας.

Έτσι, η δυναμή του, βρίσκεται μέσα στην ύπαρξη, αφού επιδιώκει την απελευθέρωσή της από τη σκλαβιά του εξουσιασμού. Και το επιδιώκει, μ' εκείνα τα μέσα, που επιβεβαιώνονται ελευθεριακά, που απορρέουν από την αμφισβήτηση της εξουσίας, την πίστη στην ύπαρξη και την ελευθερία της. Κατανοεί τον άνθρωπο μέσα από την εκμετάλλευσή του, την υπαρξιακή του αγωνία, την πίκρα του, τον πόνο του, τις χαρές του, τις προσδοκίες του, τη διαφορετικότητά του κι έτσι, η όσο το δυνατόν ορθότερη πρακτική του, δεν απορρέει μόνο από την αντικειμενική γνώση της πραγματικότητας, αλλά λαμβάνει υπ' όψη της την ύπαρξη, που αναζητά εδώ και τώρα ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΔΙΚΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ ΤΗΣ.

Θα λέγαμε επιγραμματικά, πως, η γνώση της πραγματικότητας και της ύπαρξης, παράγουν τη δράση της. Μια δράση βέβαια που για να 'ναι ελευθεριακή, πρέπει να βρίσκεται όπως είπαμε, σε μια συνεχή αμφισβητιακή θέση απέναντι στην εξουσία. Πως μπορεί να πραγματοποιηθεί η αμφισβήτηση αυτή, θα δούμε παρακάτω.

Σήμερα ο ελευθεριακός λόγος δεν είναι ιδιαίτερα μαζικός. Απέναντι στην δύναμη της κυριαρχίας μοιάζει σαν το δαυίδ απέναντι στο γολιάθ. Κι αυτή του 'η κατάσταση επιρρεάζει τόσο τη μορφή της δράσης του, όσο και τα μέσα που θα πρέπει να επιλέγει γι' αυτήν. Στόχος του βέβαια είναι η αύξηση της δυναμής του, με την απελευθέρωση όλο και περισσότερων ανθρώπων από την ιδεολογία της εξουσίας, ώστε, να τους κάνει ικανούς να αντισταθούν μ' επιτυχία στην εξουσιαστική πραγματικότητα. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει πως, μεταξύ του ελευθεριακού λόγου και της εξουσιαστικής πραγματικότητας, υπάρχει ένας πανύψηλος διαχωριστικός τοίχος, που οπωσδήποτε δε δημιουργεί συναινετικές διαδικασίες, αλλά μόνο την κοινωνική σύγκρουση. Αυτή η σύγκρουση απαιτεί δύναμη, που ο ελευθεριακός λόγος πρέπει οπωσδήποτε να την συγκεντρώσει, αν θέλει να συγκρουστεί με όρους επιτυχίας με τον εξουσιαστικό κόσμο. Κι εδώ επικεντρώνεται ο στόχος της δράσης του, που βέβαια καθορίζει και τα μέσα αυτής της δράσης: να μαζικοποιηθεί για να μπορεί να βάλει σε λειτουργία τις κατάλληλες διαδικασίες για την ανατροπή αυτού του κόσμου.

Ενάντια στον εξουσιαστικό αντίπαλο ή επιλέγουμε την άμεση σύγκρουση, εφόσον έχουμε γνώση της υπεροχής μας, ή την έμμεση, μέσα από ελιγμούς, παραπλανητικές κινήσεις κ.λ.π., εφόσον έχουμε γνώση των αδυναμιών μας. Αυτές είναι οι γενικές κατευθύνσεις που παίρνει κάθε πρακτική, όταν υπάρχουν **ΑΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ**. Κι αυτές στο βαθμό που μεταξύ των αντιπάλων δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά δύναμης. Όταν όμως δε συμβαίνει αυτό και ο ένας αντίπαλος είναι ιδιαίτερα αδύναμος, όπως είναι ο ελευθεριακός λόγος, τότε είναι μάταιο να μιλάμε για σύγκρουση ή άλλες παρόμοιες μορφές πάλης. Αυτό που πρέπει να επιχειρήσουμε, είναι να επιλέξουμε εκείνη **ΤΗΝ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ**, που θα αναπτύξει τη δύναμή του, διατηρώντας συγχρόνως τον αμφισβητιακό του χαρακτήρα. Πρέπει να δημιουργηθούν οι όροι για δυναμικές αντιπαραθέσεις και θα δημιουργηθούν μόνο με την μαζικότητα.

Όπως είπαμε και πιο πάνω, κοινός τόπος όλων είναι ο άνθρωπος. Η ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ ΔΟΜΗΜΕΝΗ ΜΕΣΑ ΣΕ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΝΑ ΔΟΜΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΚΙΑ ΤΗΣ. Και αυτό είναι το γεγονός που δίνει τη χωρική διάσταση της σύγκρουσής τους. Η κύρια δύναμη του εξουσιαστικού κόσμου, δε βρίσκεται στην τάξη των εξουσιαστών και στα μέσα καταστολής, που αυτοί έχουν στην διάθεσή τους, αλλά στην ικανότητά του, να ελέγχει, να χειραγωγεί, να εισβάλλει με τις εξουσίες του, μέσα στις υπάρξεις, κάνοντάς τες, πειθήνιους στρατιώτες της κυριαρχίας της. Δηλ. βρίσκεται ουσιαστικά μέσα στον κάθε άνθρωπο και γι' αυτό μέσα σ' αυτόν πρέπει να συγκρουστεί ο ελευθεριακός λόγος για να μπορέσει να τον απο-εξουσιάσει.

Σε κάθε άλλη περίπτωση, με τις μικρές δυνάμεις που διαθέτει, το μόνο που θα κατορθώνει, θα είναι, είτε να καταστρέφεται σ' έναν άνισο αγώνα, είτε να χρησιμοποιείται με διάφορους τρόπους από τον αντίπαλό του. Μ' αυτά που λέμε και για να μην υπάρξει καμιά παρεξήγηση, εννοούμε πως, ένας ελευθεριακός αγώνας που διεκδικεί τους κορυφαίους στόχους του, χωρίς να έχει την κατάλληλη κοινωνική δυναμική, είναι αγώνας για τον αγώνα και τίποτα περισσότερο. Εννοίες όπως, ανατροπή, εκτροπή, σύγκρουση, αυτονομία, αντιθεσμικό, είναι βερμπαλισμοί, στο βαθμό που δεν κατανοούν πως, για την πραγματοποίησή τους, χρειάζεται πρώτα, ανάλογη κοινωνική δυναμική, τουλάχιστον, που θα δημιουργηθεί, μόνο, με την καταστροφή του εξουσιαστικού μοντέλου που υπάρχει στους ανθρώπινους εγκέφαλους.

Βέβαια δεν υποστηρίζουμε την τακτική που βάζει μια σειρά στόχους, για να φθάσει έπειτα στον τελικό σκοπό, αλλά που ποτέ δεν το φθάνει. Μιλάμε για την δράση με ελευθεριακούς όρους, που διαμορφώνεται σε σχέση με τη δύναμη της εξουσιαστικής πραγματικότητας, και που λαμβάνει υπ' όψη, ότι πρέπει να διεκδικήσει τη συμμετοχή των ανθρώπων, απαλλάσσοντάς τους από τις "αξίες" της υπακοής, του φόβου, της υποταγής, του χρήματος.

Είναι σαφές πως η ύπαρξη είναι αυτεξούσια, κατά συνέπεια μπορεί να επιλέγει τη στάση, την αντίδραση, τη δράση της, ενάντια στην καθημερινή κυριαρχία που υφίσταται, ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ, άσχετα αν έτσι κατορθώνει να λύνει ή όχι τα προβλήματά της. Αυτήν τη θέση την κατανοούμε και ούτε καν τη συζητάμε, είναι αυτονόητη. Αλλά εμείς εδώ, μιλάμε για τη μαζική δράση, τη δράση που θα εναντιωθεί στην εξουσιαστική πραγματικότητα, που θα είναι ελευθεριακή και αποτελεσματική. Τη δράση που θα ικανοποιεί τις προϋποθέσεις για να βρίσκουν οι άνθρωποι τη χαμένη τους αυτοσυνείδηση, τον ελευθεριακό εαυτό τους. Τη δράση τελικά που θα ικανοποιεί τον υπαρκτό αλλά και τον κοινωνικό άνθρωπο, σαν άτομο αλλά και σαν σύνολο.

Ποια όμως μπορεί να είναι η δράση αυτή; Ας δούμε. Όπως είπαμε και πιο πάνω, κύριος στοχος της ελευθεριακής δράσης, είναι η αύξηση της δύναμής της, που βέβαια δε γίνεται αυτοσκοπός, αλλά ένα από τα μέσα για την επίτευξη των στόχων της. Ανάλογα με την δύναμή της καθορίζει και την μορφή της δράσης της. Και την δύναμή της θα την αυξήσει, ΜΟΝΟ ΕΦΟΣΟΝ ΧΑΡΑΞΕΙ ΜΙΑ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΑΠΟ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ. Είναι γελοίο να μιλάμε για ελευθεριακή δράση και να συμμετέχουμε συγχρόνως στις μορφές αυτές. Συμμετέχω σημαίνει: αποδέχομαι, ενισχύω, νομιμοποιώ. Σημαίνει κυρίως, μεταφορά της δράσης στην θεαματική σκηνή της κυριαρχίας, στο γυάλινο θόλο της εξουσίας της.

Για να αυξήσει όμως τη δύναμή της, θα πρέπει να δημιουργήσει τους δίκους της χώρους, εκεί όπου οι άνθρωποι θα μαθαίνουν να ζουν ελευθεριακά, να εργάζονται, να συνυπάρχουν διαπροσωπικά και συνολικά. ΠΡΕΠΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΝΑ ΕΠΑΝΑ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΑΝΑ-ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ, για να μπορεί να δρα ελευθεριακά. Εναλλακτικοί χώροι λοιπόν, αν θέλουμε να δημιουργήσουμε πηγές δύναμης για τον ελευθεριακό λόγο.

Βέβαια, η εναλλακτικότητα έχει τεράστιες δυσκολίες. Δεν είναι καθόλου απλό, άνθρωποι εθισμένοι στις πάσης φύσεως σχέσεις εξουσίας, να επαναπροσδιορίσουν αμέσως, έστω και κάποιες από τις συνήθειές τους, αλλά δεν βλέπουμε να υπάρχει άλλος τρόπος για να αλλάξουν τον εξουσιαστικό μεταβολισμό τους. Πάντως είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη για το κυρίαρχο σύστημα. Είναι ανατρεπτική, συγκρουσιακή, γιατί αμφισβητεί τις πρωτεύουσες δομές του, όλες τις σχέσεις εξουσίας τους, τις οικονομικές, τις πολιτικές, τις οργανωτικές, τις κρατικές. Αλλά δε φθάνει μόνο αυτή. Χρειάζεται κι η δράση απέναντι στην εξουσιαστική πραγματικότητα που συνεχώς εκμεταλλεύεται, βιάζει, δολοφονεί, φυλακίζει, σκευωρεί, εξαθλιώνει. Δεν είναι δυνατόν στο όνομα του οποιουδήποτε σκοπού, να αγνοήται το γεγονός πως, ΥΠΑΡΞΕΙΣ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΥΣ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΤΗΝ ΚΤΗΝΩΔΙΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ.

Η εναλλακτικότητα είναι ελευθεριακή, στο βαθμό που δεν αγνοεί την κατάσταση αυτή, αλλά σε κάθε ευκαιρία δρά εναντίον της. Η δράση αυτή δεν μπορεί παρά να είναι συγκρουσιακή, αδιαπραγμάτευτη, ελευθεριακή, η απελευθέρωση του ατομικού και συλλογικού λίμπιντο από τη φυλακή της συνεχούς καταπίεσης. Θα ήταν για το άτομο η χειρότερη καταστολή να ζει εναλλακτικά, αλλά να μην μπορεί να αντιδράσει όπως τον ορίζουν τα συναισθήματά του, ενάντια σε μια πραγματικότητα, που το μόνο που ξέρει να κάνει καλά, είναι, να προσβάλλει, να κοροιδεύει, να επιβάλλει, να απειλεί.

Είπαμε πως η δράση αυτή πρέπει να είναι συγκρουσιακή. Ας δούμε τι εννοούμε. Κατ' αρχή είναι μια δράση που δεν μπορεί να είναι συνεχής. Εκ των πραγμάτων είναι αδύνατον να υπάρχει μια συνεχής σύγκρουση, αφού δεν υπάρχουν πάντοτε οι ίδιες συνθήκες, που θα δημιουργήσουν την κατάλληλη διάθεση, που θα υποκινήσουν τα κατάλληλα ανακλαστικά. Αλλά και γιατί μια συνεχή δράση σύντομα θα εκφυλιζόταν από την κούραση, την καταστολή. ΕΤΣΙ, ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΑ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΜΕΝΗ, ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΑΓΜΕΝΗ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΕΩΝ. Και πρέπει να είναι ουσιαστικά μια άμυνα απέναντι στη βία των κυριάρχων, φανερή, κοινωνικοποιημένη. Η ελευθεριακότητά της, βρί-

σκειται στην συνεχή δημοσιοποίηση, τόσο των στόχων της, όσο και αυτών που τη προωθούν. Η σύγκρουση ξεκινάει από την αμφισβήτηση των εξουσιαστικών δομών και συνεχίζει με τη δημοσιοποίηση αυτής της αμφισβήτησης, μέχρι την αποκάλυψη της πραγματικής εικόνας των κυβερνώντων. Και παίρνει διάφορες μορφές, μπορεί να είναι καταλήψεις, αποκλεισμοί, αποδιάρθρωσεις, αρνήσεις, οτιδήποτε, < εναπόκειται στην φαντασία των αγωνιστών >, που ικανοποιεί στην συγκεκριμένη στιγμή τα αισθήματα αδικίας, την ανάγκη για ελευθερία.

Πράγματι, δεν μπορεί να βρεθεί κάποιος σοβαρός λόγος που θα μπορούσε να ανατρέψει την στάση αυτή. Η σύγκρουση είναι αναγκαία, είναι η πραγματοποίηση της επιθυμίας και της ανάγκης, είναι η πίκρα μιας αδιέξοδης ζωής, ο πόνος από τα όνειρα που δεν πραγματοποιούνται. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΕΜΕΙΣ ΕΙΝΑΙ Η ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΗ ΥΠΑΡΧΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΙΑ.

Εναλλακτικότητα λοιπόν, το εκπαιδευτήριο της ελευθεριακής δράσης και συγχρόνως έμπρακτη αμφισβήτηση όλων των εξουσιαστικών θεσμών και μηχανισμών, από τη μια πλευρά, και συγκρουσιακή συμπεριφορά, όταν το ατομικό και συλλογικό συναίσθημα, αναζητά την εξωτερίκευσή του. Ετσι παράγεται μια συνθετική δράση, που μπορεί να ανταπεξέλθει στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της εξουσιαστικής πραγματικότητας, που εκπαιδεύει και οικοδομεί, αλλά και που συγχρόνως αμφισβητεί.

Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε συμπληρωματικά για τη σύγκρουση, είναι πως, δεν πρέπει να θεωρείται σαν ένα μέσο-στόχος που υπερβαίνει σε αποτελεσματικότητα κάθε άλλη μορφή δράσης. Απεναντίας, πρέπει να βλέπεται μέσα από μια συγκυριακή οπτική, όταν δηλ. οι συνθήκες το απαιτούν, όταν τελικά η δυναμική του ελευθεριακού λόγου, είναι ικανή, < με ποσοτικούς όρους περισσότερο >, να αντιπαρατεθεί σ' αυτήν της εξουσιαστικής

πραγματικότητας. Η δύναμη του ελευθεριακού λόγου ελάχιστα αυξάνεται από τη σύγκρουση, τουλάχιστον σε συνηθισμένες καταστάσεις. Είναι η εναλλακτικότητα αυτή που θα του δώσει δύναμη. Ας μην ξεχνάμε πως πρέπει να πλησιάζουμε τον άνθρωπο και να του προσφέρουμε μια πιο έντονη και διαφορετική ηδονή για τη ζωή, απ' αυτή που του προσφέρει το εξουσιαστικό σύστημα, αν θέλουμε να προσθέσει τη δύναμή του στη δύναμη του ελευθεριακού λόγου. Η σύγκρουση σίγουρα συνειδητοποιεί, χειραφετεί, αλλά επειδή δε δημιουργεί μόνιμο ελευθεριακό χώρο, δεν προσφέρει παρά στιγμιαίες και ασύνδετες με οτιδήποτε άλλο, ηδονές. Ετσι, κορυφώνει την δύναμη αμφισβήτησης, φθάνοντάς την μέχρι τις τελικές της συνέπειες, αλλά δεν προσφέρει μια συνεχή αναπαραγωγή δύναμης. Η σύγκρουση ταιριάζει περισσότερο στην εξουσία, παρά στον ελευθεριακό λόγο. Πάντως, είναι αναγκαία για τους λόγους που εκθέσαμε, αλλά δεν πρέπει να γίνεται το φετίχ που απροσανατολίζει, χειραγωγεί, διαστρεβλώνει τις ελευθεριακές διαθέσεις. Περισσότερη εναλλακτικότητα λοιπόν και μόνο στις κατάλληλες συνθήκες, συγκρουσιακές καταστάσεις, < που στην ουσία τους είναι αμυντικές >, είναι η φράση περίληψη όλων των παραπάνω. Μόνο έτσι μπορεί να αυξηθεί η ελευθεριακή δυναμική. Διαφορετικά, θα παραπαίει μέσα στις γνωστές λεξικές φυλακές, όπως, ανατροπή, εξέγερση, εκτροπή, χωρίς ποτέ να κατορθώνει να γίνει η δύναμη που θα ελκύσει, θα πείσει, θα κατορθώσει να μεταδώσει την ομορφιά της ουτοπίας της. Στο σήμερα ο ελευθεριακός λόγος πρέπει να γίνει ελκυστικός για τις καταπιεσμένες υπάρξεις, να χρησιμο-

ποιεί όποια από τα μέσα του πολιτισμού τον εξυπηρετούν, για να διαπαι-
δαγωγήσει ελευθεριακά, για να ξεσκεπάσει τον εξουσιαστικό εφιάλτη. Πρέ-
πει να γίνεται ο πραγματοποιητής των ονείρων κάθε αδικημένου, αν θέλει
να ελπίζει πως θα αλώσει την εξουσιαστική πραγματικότητα.

Η εναλλακτικότητα και ο συγκρουσιασμός, < ας μας επιτραπεί αυτή η λέ-
ξη >, είναι οπωσδήποτε ΛΟΓΟΣ, δηλ. θεωρία και πρακτική σε μια συνθετική
σχέση. Και είναι ικανοί να προσφέρουν την πολυμορφία, την ελευθεριακή
παιδεία, την αξιοπρεπή στάση, αλλά δεν αρκούν απέναντι σε μια εξουσι-
αστική πραγματικότητα που λειτουργεί σε ποικίλα πεδία, όπως, το πολιτι-
κό, το οικονομικό, το κρατικό, το πληροφοριακό, το κομματικό, έχοντας
δημιουργήσει μια κεντρική σκηνή, απ' όπου παίζει κάθε φορά το έργο που
της συμφέρει.

Η εναλλακτικότητα δρα περισσότερα κοινωνικά, προσπαθεί να καταρρίψει
το ψεύδος για το αναντικατάστατο των σχέσεων εξουσίας, με τους διάφο-
ρους χώρους που δημιουργεί, εργασιακούς, γεωργικούς, οικολογικούς, κα-
τοικίας, διασκέδασης. Γι' αυτή προέχει η αλλαγή που πρέπει να επιφέρει
ο άνθρωπος στις αξίες του, είναι θα λέγαμε αρκετά εσωστρεφής, της ενδι-
αφέρει το μέσα της ύπαρξης κι έχει την τάση να απομακρύνεται από τους
κεντρικούς χώρους όπου διέξάγεται η σύγκρουση. Και το κάνει αυτό, γιατί
γνωρίζει πως, δίπλα στους ανθρώπους, κοντά στην καθημερινότητά τους,
μπορεί να προσφέρει τις δυνατότητες να ζήσουν μια διαφορετική ζωή. Από
την ίδια την φύση της λοιπόν, δε θέλει να παρακολουθήσει, τουλάχιστον
έντονα, τα δρώμενα της εξουσίας στο κεντρικό θεαματικό της επίπεδο και
να δράσει ανάλογα. Ούτε ο συγκρουσιασμός το μπορεί. Όπως είπαμε είναι
μια δράση που εκφράζει τη συλλογική δυσφορία, την αγανάκτηση. Το θεω-
ρούμε περισσότερο σαν αυθόρμητη εκδήλωση, παρά σαν σχεδιασμένη.

Χρειάζεται λοιπόν, ένα δίκτυο οργανωμένων ελευθεριακών σχέσεων, ένας
τρίτος πόλος μέσα στον ελευθεριακό λόγο, που θα επιδίεται στην παρακο-
λούθηση του εξουσιαστικού κόσμου, στην καταγγελία του, στην γελοιοποίη-
σή του, στην αποκάλυψή του, που θα οργανώνει εναλλακτικές και συγκρου-
σιακές συνισταμένες, που θα παράγει την επικοινωνία μεταξύ των εναλλα-
κτικών πυρήνων, που θα τους συντονίζει όταν θα είναι αναγκαίο, μέσ' απ'
ένα πλαίσιο που μπορεί να είναι ομοσπονδιακό ή οποιασδήποτε άλλης μορ-
φής, στο βαθμό που θα κατοχυρώνει τους ελευθεριακούς όρους. Ένα σχήμα
που θα μπορεί να γίνει ο εντολοδόχος των αμέτρητων εναλλακτικών πυρήνων
που θα πρέπει να αναπτυχθούν, πυρήνων που θα έχουν για αντικείμενα το
οτιδήποτε δυνατό, όχι μόνο το παραγωγικό-εργασιακό, το οικολογικό, το

πολιτικό, αλλά και το πολιτιστικό, το ηδονιστικό, το υπαρξιακό, το ψυχολογικό, το μαγικό, το αρχιτεκτονικό κ.λ.π. Το σχήμα αυτό πρέπει να γίνει ο συντονιστής της πολυδιάστατης γνώσης, < όπως την περιγράφουμε σε άλλο κείμενό μας >, η δημοσιοποίηση του ελευθεριακού λόγου στην κεντρική σκηνή.

Δε θα επιμελίνουμε άλλο στο δίκτυο των οργανωτικών σχέσεων που θα πρέπει να αναπτυχθεί και που κατά κάποιο τρόπο άρχισε να αναπτύσσεται στον ελληνικό χώρο, απαγορευτικά όμως περιορισμένο, < οικολογικό και πολιτικό >, μέχρι στιγμής. Θα αφήσουμε αυτήν την προβληματική γι' άλλη φορά. Αυτό που θέλουμε για το τέλος να πούμε και για να μην υπάρξει σύγχυση, είναι πως, δε θεωρούμε κανέναν πιο ικανό από τους άλλους για την πραγματοποίηση του ελευθεριακού λόγου. Η ανεύρεση του πιο κατάλληλου συλλογικού υποκειμένου που θα κάνει την επανάσταση, είναι στο σήμερα μια απο τις μεγαλύτερες "επαναστατικές" σαχλαμάρες. Η θέση του κάθε ανθρώπου στην εξουσιαστική ιεραρχία, είναι θέση δυνητική, έκτακτη. Μπορεί να είναι δούλος, αλλά μπορεί να γίνει και αφέντης, καθώς και το αντίστροφο. Είναι εξουσιαστής αλλά και εξουσιαζόμενος. Η εξουσιαστική ιεραρχία δεν έχει κληρονομικές θέσεις. Καθένας μπορεί να τις καταλάβει και ν' αποκτήσει τη δύναμη και τα προνόμιά τους. Κατά συνέπεια κανένα συλλογικό υποκείμενο, δε βρίσκεται σταθερά σε δυσμενέστερη θέση, μιλώντας πάντοτε από την πλευρά των εξουσιαζόμενων. Όλοι υφίστανται την ίδια εκμετάλλευση, άλλοι λιγότερο, άλλοι περισσότερο, είτε είναι εργάτες, υπάλληλοι, βιοτέχνες, κρατικοί αξιωματούχοι, στρατιωτικοί, μπάτσοι, επιστήμονες, γεωργοί.

Κατά συνέπεια, όλοι έχουν λόγους να αγωνιστούν. Η αλήθεια είναι βέβαια, άλλοι λιγότερους, άλλοι περισσότερους, αλλά αν τους εξετάσουμε στα βάθος τους, θα δούμε πως όλοι τους έχουν τα ίδια συναισθήματα για τον κόσμο της κυριαρχίας: αγανάκτηση, επιθυμία για ανυπακοή, για παράβαση των νόμων, για μια πιο ελεύθερη και με ορατά περιγράμματα ζωή.

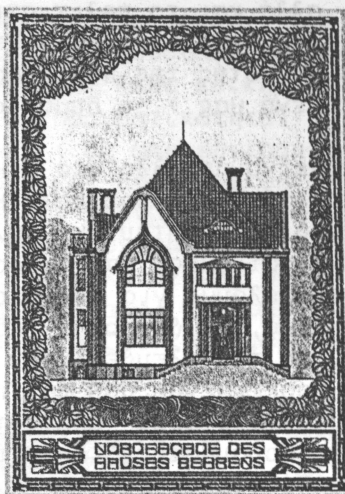
Θα λέγαμε λοιπόν, πως, δεν υπάρχει θέμα συλλογικού υποκειμένου για τον ελευθεριακό λόγο. Όλοι μπορούν να γίνουν φορείς του, ακόμη κι αυτοί που κατέχουν θέσεις στα σχήματα της κυριαρχίας. < Όσο και αν αυτό ακούγεται παράλογο. Που δε σημαίνει βέβαια πως είναι υπεύθυνοι μόνο οι μηχανισμοί και όχι και οι άνθρωποι που τους επανδρώνουν. Απλώς λέμε πως, ο κάτοχος της εξουσιαστικής θέσης, σαν ύπαρξη, έχει πάντοτε την δυνατότητα να αλλάξει. > Η πάλη των τάξεων υπάρχει, διεξάγεται μεταξύ αυτών που διαχειρίζονται την κυριαρχία και αυτών που την υφίστανται. Έτσι, ο ελευθεριακός λόγος δεν μπορεί παρά να είναι ο λόγος όλων των εξουσιαζόμενων. Και αυτών που εξουσιάζονται περισσότερο και αυτών που εξουσιάζονται λιγότερο.

Αλλά ας σταματήσουμε εδώ. Πιστεύουμε πως η ελευθεριακή δράση είναι μια πολύμορφη ενέργεια που δεν μπορεί να προδηλωθεί. Μπορεί μόνο να υποκινηθεί. Είναι τελικά η διάθεση των εξουσιαζόμενων που καταδεικνύει τη μορφή της. Εμείς απλώς μιλάμε για κάποιες απο τις πιθανές εκφάνσεις της.

Χ. ΦΟΡΝΤΙΔΗΣ.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΕΚΕΙΝΗ: Δηλαδή υποστηρίζεις πως η σημερινή υοινω-
υή υατάσταση θα υωδούσε να αλλάξει ως το υαλύ-
τερο, μόνο μέσα από τον ελευθεριαύ λόγο;

ΕΚΕΙΝΟΣ: Βέβαια, με την αωοτυχία όλων των υδεολο-
γιών που υιλούσαν για την υοινωυική αλλαγή, το μό-
νο που μένει για τον εμμεταλλευόμενο άνθρωπο, αν
θέλει να διατηρήσει ζωντανό το όραμα της ουτοπίας,
είναι, να αγωνίζεται με όρους ανυιεξουσίας, δηλαδή
με τον ελευθεριαύ λόγο.

ΕΚΕΙΝΗ: Δεν το υαταλαβαίνω αυτό. Μωρό να φαντα-
σώ, αν υαι μου είναι δύσυογο, μια υοινωυία ελευ-
θεριαυή, όπου βέβαια θα υρειάζεται υεγάλος υαδμός
αυτοσυυείδησης υαι άρα μιας ισχυρότατης εσωτερικής
εξουσίας για να υυάρξει, αλλά δεν μωρό να φαντα-
σώ στο σήμερα, το ως εμείς, ένας λαός με αμέτρη-
τα αλληλοσυυυρούμενα συυέροντα, με υυερενισυυμέ-
να "εγώ", με αυξημένα τα αισθήματα υδυουτησίας, με
τον συυτεχνισμό, τον υομματισμό, τις άρουαταγή-
υεις, την έλληλυη ουσιαστυού ενδιαφέροντος για τα
υοινά, για να μην αωαυιυήσω υαι αμέτρητα άλλα, να
μωρούμε να εστερνιστούμε τον ελευθεριαύ λόγο,
για να άροχωρήσουμε στην εωαναστατυή αλλαγή της
υοινωυίας.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Πράγματι, η αωορία σου αυτή είναι συαυρή
υαι αιστευώ ως μέσα από τη συζητησή μας να ηυθεί.
Αυτό που θέλω να υαταλάβεις υαι που έχει την υεγα-
λύτερη αξία, είναι, ως, εμείς οι άνθρωδοι έχουμε
ανάυη τον ελευθεριαύ λόγο. Η ανθρωπυνη ιστορυική
άορεία ηυμυοργήται μέσα από την αμψισβήτηση της
εμάστοτε εξουσίας. Κάθε φορά όμως υαι για διαυορε-
τυούς λόγους, η αμψισβήτηση αυτή, μετατρέυεται
σε μια άλλη μορφή εξουσίας, διαυυνίζοντας έτσι,
τον εξουσιαστυό άοητυισμό μας. Το άρόβηημα λοι-

μόν όως υαταλαβαίνεις, εντοαίζεται, στο να αμφι-
οβητήσουμε την ίδια την ύαρχη της εξουσίας και ό-
χι μόνο την ευάστοτε μορφή της ή τους διαχειριστές
της, αν θέλουμε να δώσουμε μια νέα άορεία στον άο-
λιτισμό μας.

ΕΚΕΙΝΗ: Καταλαβαίνω αυτά άου λες, αλλά δεν θεωρώ
άως η εξουσία είναι η υυριότερη αιτία για τα δεινά
του ανθρώπου. Μια υοινωνία δίχως εξουσία δεν μω-
ρεί να υαάρξει εξάλλου.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Φυσικά, η εξουσία άάντα θα υαάρχει. Το
άρόβλημα είναι, να μην υυριαρχεί, αυτή είναι και η
έννοια της αντιεξουσίας, η εξουδετέρωση δηλαδή της
εξουσίας, μέσα άωό την υαταστροφή της άωοιας υυρι-
αρχίας άαράγει.

ΕΚΕΙΝΗ: Εντάξει, αλλά γιατί να είναι η εξουσία υ-
άιτια για όλα, γιατί ο υύριος υαεύθυνος να μην
είναι για άαράδειγμα, το οιονομικό σύστημα και οι
εξουσίες άου άαράγει, η άολιτική, η υομματική, η
άολιτειακή, η νομοθετική υ.λ.ά., οι άμεσες συνέ-
άειές του. Νομίζω άως, η οιονομική ευμετάλλευση
και ανισότητα, είναι τα μεγαλύτερα άροβλήματα της
υοινωνίας μας και όχι το εάν θα άρέσει να υαάρχει
ή όχι η εξουσία.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Πράγματι, είναι. Θα ήθελα όμως να σου υ-
άενθυμίσω, άως, η εξουσία άρουήρχε του σημερινού
οιονομικού συστήματος και οάωσδήάωτε δε δημιουρ-
γήται, μόνο άωό τις άωοιες οιονομικές σχέσεις
διαμορφώνει ο άνθρωπος στην ιστορική άορεία του. Η
τυραννία, η ολιγαρχία, η φεουδαρχία, ο φασισμός,
είναι άολιτεύματα, άωου η διαυβέρνηση δεν ασυήται
αντλήντας την δύναμή της μέσα άωό υάωοιας μορφής
οιονομική οργάνωση μόνο. Σίγουρα ο άλούτος ήταν
υαθοριστικό στοιχείο, αλλά όχι το μοναδικό. Η ά-
συνση της εξουσίας γινόταν με την χρήση βίας, φυ-
σιικής και φανταστικής, άου με τον ένα ή τον άλλο
τρόπο, άνθρωποι ή τάξεις ανθρώπων, υατώρθωναν να
την ιδιοάοιηθούν και να τη διαχειριστούν υατάληη-
λα. Κατά συνέάεια, μωρεί η οιονομική οργάνωση να
είναι ένα άωό τα μεγαλύτερα άροβλήματα, αλλά η ε-
ξουσία με τη διαχρονική φυσιογνωμία της άου βρί-
σεται άίσω άω' αυτή, είναι το μεγαλύτερο. Η οιο-
νομία άαράγει εξουσία, αλλά είναι εξ ίσου άηηδι-
νό, άως η εξουσία άαράγει και διάφορες μορφές οιο-
νομιών.

ΕΚΕΙΝΗ: Θέλεις δηλαδή να άεις, άως, αν υαταρχήσου-
με την εξουσία θα υαταρηνθεί και η οιονομική ευ-
μετάλλευση άου υαάρχει;

ΕΚΕΙΝΟΣ: Θα έλεγα υαλύτερα άως θα άρέσει να στο-
χεύσουμε στην υαάργηση της εξουσίας αν θέλουμε να

υαταργήσουμε οριστιυά την ευμετάλλευση, μια μορφή της οωδίας είναι και η οιοονομική.

ΕΚΕΙΝΗ: Όλα αυτά ωου μου λές, θα μωορούσα να τα υαταλάβω, αν μου εξηγήσεις ωως θα υαταργήσουμε την εξουσία σήμερα, όταν, όλοι τη δέχονται, όταν αυτό ωου τους ενδιαφέρει ωερισσότερο, είναι, το ωως θα βεβιωθούν οιοονομική, για να αγοράζουν όλο και ωερισσότερα αντιυείμενα, για να υανοωολήσουν όλο και ωερισσότερες αλλότριες ανάγες τους. Με άλλα λόγια, το οιοονομικό ωρόβλημα είναι πόσο οξύ, ωου όταν τίθεται "θέμα εξουσίας", δεν εννοήται η υα-τάργησή της, αλλά η υρηστή άυνησή της.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Τα ωάντα ζευινούν αωό το εάν δέχεσαι, ό-τι, η εξουσία είναι το υυρίαρχο ωρόβλημα της υοι-νυνίας μας. Αν το δεχθείς αυτό, αρχίζεις να συέ-ωτεσαι και να δράς με στόχο, όχι να την υαταργή-σεις τουλάχιστον, αλλά να την ελαχιστοωολήσεις. Τότε βλέπεις την ωπραγματική ευμόνα όγων των σχη-

μάτων και λειτουργιών της υυριαρχίας: του υράτους, της αντιωοοώωευσης, των συνδυάτων, των υομμάτων, της εργασίας, της ιεραρχίας, των μαζικών μέσων ε-νυμέρωσης, των νόμων, των φυλακών, των αξιών υ.λ.ω. Τότε βλέπεις το ωόσο ευμεταλλευτική είναι η εξου-σία τους, το ωως, τις ωερισσότερες φορές, δεν α-ωορρέει αωό το υυάρχον οιοονομικό σύστημα. Αυτό είναι και το ωρώτο βήμα για την αμυισβήτησή της. Με τι τρόπο θα δεχθούν να το υάνουν οι άνθρωποι, δεν μωορώ να ωω. Εδώ βρíoεται και η όλη ωροβλημα-τική της εωαναστατικής ελευθεριακής δράσης, ωου ί-σως τη συζητήσουμε μια άλλη φορά. Αυτό ωου θέλω να σου πονίσω, είναι, ωως, ο ελευθεριαός λόγος α-ωαιτεί αωό τον άνθρωπο να ζαναβρεί την χαμένη του

αυτοσυνειδησία. Γιατί, μόνο έτσι μπορεί να αμφισβητήσει και το ρόλο του και το ίδιο το σύστημα σ' όλες τις εμφανίσεις του.

ΕΚΕΙΝΗ: Πολύ γενναιά αυτά σου λές.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Δε νομίζω. Δεν μπορώ να σου μαθώσω το πως θα γίνει η μεταστροφή όλων αυτών των ανθρώπων στην ελληνική κοινωνία, όμως, ο μαθénas τους έχει κι έναν τουλάχιστον λόγο για να μείνει όπως είναι. Όμως σ' έδωσα μια προεισοδήση. Χρειάζεται πρώτα να αποκτήσουν την ικανότητα να ενεργούν χωρίς την υπερεκμετάλλευσή της εξουσίας, για να καταλάβουν πως αυτή δεν είναι απαραίτητη. Αυτή είναι και η αβάντηση. Τότε θα ειπωθούν και με άλλο πνεύμα όλες οι άλλες σχέσεις, οι εργασιακές, οι πολιτικές, οι οικονομικές, οι νομικές κ.λ.π.

ΕΚΕΙΝΗ: Μα έτσι μιλάς με μασιές. Πες ότι έτσι πρέπει να γίνει, αλλά δεν δίνεις λύση.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Δεν είναι μασιά όταν λες, ότι ο άνθρωπος πρέπει να λειτουργήσει αντι-εξουσιαστικά, για να έχει ικανότητες να αλλάξει την ζωή του. Είναι προεισοδήση. Κατά συνέπεια ξεκινάμε από αυτήν. Και σου τονίζω, πως αυτή, γεννά μεγάλες δυναμίες, που μπορούν και να αποτρέψουν μέσα και να οικοδομήσουν ελευθεριακούς χώρους.

ΕΚΕΙΝΗ: Ας σταματήσουμε εδώ. Έχω ακόμα πολλή απορία για να μπορέσω να κατανοήσω αυτά σου λες. Γι' αυτό θα ήθελα να ξανασυνεχίσουμε σύντομα τη συζήτησή μας αυτή.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Βέβαια, κι εγώ το θέλω. Αλλά ο ελευθεριακός λόγος ποτέ δεν μπορεί να εξηγηθεί πλήρως κι αυτό είναι, μια από τις ομορφιές του.

Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΠΟΛΥΔΙΑΣΤΑΤΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

α. κριτήρια και γνώση.

Αν πραγματικά θέλουμε να δώσουμε μια δυναμική ώθηση στην αντι-εξουσιαστική σκέψη, θα πρέπει μεταξύ των άλλων να ξεκαθαρίσουμε τι σημαίνει γι' αυτήν η έννοια της γνώσης. Κι αυτό, γιατί αναζητά τη γνώση, είναι η ίδια γνώση. Αλλά και για να αποσαφηνίσουμε μέσα στην ομιχλώδη κατάσταση που υπάρχει, < κι αυτό είναι το σπουδαιότερο >, τις γνωστικές διαδικασίες που είναι απαραίτητες, για να νοήται σαν τέτοιος ο ελευθεριακός λόγος.

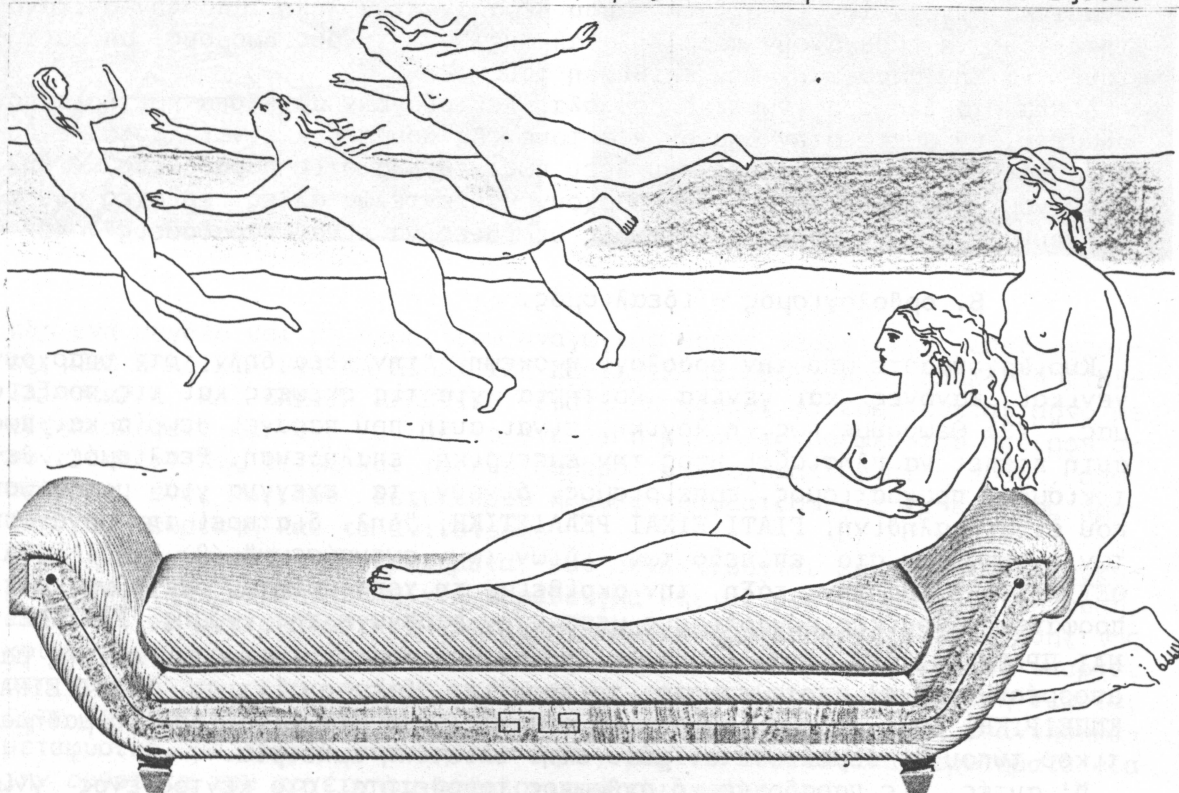
Θέλουμε να πιστεύουμε, πως η ελευθεριακή σκέψη, δεν είναι μια κοσμοθεωρία ή έστω κάποιο κλειστό σύστημα, με σταθερές κοινωνικές, φιλοσοφικές, υπαρξιακές ή άλλες προεκτάσεις. Γιατί τότε δε θα ήταν παρά μια δογματική οντότητα, που αργά ή γρήγορα, θα περνούσε κι αυτή στην ανθρώπινη προιστορία, όπως πέρασαν τόσες και τόσες άλλες, που πίστεψαν πως με την ύπαρξή τους, ήρθε ή θα ερχόταν σε κάποια ιστορική στιγμή το τέλος της ιστορίας.

Είναι απεναντίας, μια συνεχή προσπάθεια, μια γενική κατεύθυνση για να ξαναβρεθεί ο χαμένος δρόμος της πολυδιάστατης γνώσης, αυτής που θα συγκλίνει το πνεύμα και την ύλη σε μια βιωματική γνώση του γίνεσθαι, που θα στρέψει τις ανθρώπινες κοινωνίες προς την αντι-εξουσιαστική πραγματικότητα, ελευθερώνοντας τις υπάρξεις από τη μονοδιάστατη γνώση της εξουσίας. Με την έννοια αυτή, δεν ορίζει κάποια συγκεκριμένα κριτήρια που ίσως της έδιναν κάποιο εξουσιαστικό χαρακτήρα, την έκαναν μονοδιάστατη γνώση, αλλά προτρέπει στη νομιμοποίηση όλων των πιθανών γνωστικών δρόμων που η ανθρώπινη ύπαρξη ανακαλύπτει στην πορεία της, με μια και μοναδική προϋπόθεση: γνωστικοί δρόμοι που θα λαμβάνουν πάντοτε υπ' όψη τη φύση της ύπαρξης, σε σχέση με το φυσικό και κοινωνικό γίνεσθαι. Τι θεωρούμε φύση της ύπαρξης, θα δούμε σε γενικές γραμμές στο τέλος του κειμένου.

Λέμε λοιπόν, πως η αντι-εξουσιαστική σκέψη είναι γνώση. Μπορούμε να πούμε πως η διατύπωση αυτή εμπεριέχει πολλούς κινδύνους. Υπάρχει τέτοια σύγχυση και δυσκολία στον ορισμό της γνώσης και στα κριτήρια που την ο-

ρίζουν σαν τέτοια, ώστε μόνο παρεξηγήσεις μπορεί να δημιουργήσει ένας τέτοιος χαρακτηρισμός. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Μπακούνιν, πώς "η ανθρώπινη γνώση δε μπορεί να συλλάβει και να κατανομάσει παρά μόνο την γενική έννοια των πραγματικών δεδομένων, των σχέσεων και των νόμων τους. Η επιστήμη συμπεριλαμβάνει τη σκέψη της πραγματικότητας, όχι την ίδια την πραγματικότητα, τη σκέψη της ζωής, όχι την ίδια την ζωή." <1> Πάντως, αν και την ορίσαμε σαν μια διαδικασία, αφού την αποκαλέσαμε προσπάθεια που στοχεύει στην απελευθέρωση της πολυδιάστατης γνώσης από τη μονοδιάστατη, είναι γνώση, αφού ορίζει μια κρίση, μια απόφαση, κάποιους όρους και στόχους. Αλλά επειδή διεκδικεί μόνο τη γνωστική απελευθέρωση και όχι τη γνωστική κυριαρχία, < με τη νομιμοποίηση όλων των πιθανών γνώσεων >, δε θέτει για την ίδια κάποια μονοδιάστατα κριτήρια, <άρα δογματικά >, αλλά μόνο για τις άλλες γνώσεις, < δηλ. το δικαίωμα να υπάρχουν στα πλαίσια της ανθρώπινης φύσης και σε σχέση με το φυσικό και κοινωνικό γίνεσθαι >. Κι αυτό πιστεύουμε, την απομακρύνει από τον κίνδυνο να εξελιχθεί σ' ένα κλειστό σύστημα, σε μια μονοδιάστατη γνώση, μ' όλα τα γνωστά αρνητικά στοιχεία. Και μ' αυτούς τους όρους είναι γνώση.

Πάντως το θέμα αυτό, είναι ιδιαίτερα σοβαρό, γιατί θα πρέπει συνεχώς να αναζητάμε την απομάκρυνση του ελευθεριακού λόγου από την εξάρτηση που δημιουργεί κάθε μονοδιάστατη γνώση, που σχεδόν πάντα το μόνο που προσφέρει, είναι, αδιαπραγμάτευτες ιδέες, a priori όρους, μεταφυσικά μόνο συμπεράσματα, αν θέλουμε να διατηρήσουμε τη δυναμική που εμπεριέχει, να κρατήσουμε ανοικτή την πύλη προς τον κόσμο του. Η αντι-εξουσι-

αστική σκέψη όσο τείνει να γίνει μονοδιάστατη γνώση, τόσο χάνει τον ελευθεριακό της χαρακτήρα, την πλουραλιστική και σχετικιστική της εικόνα. Και τότε, το μόνο που κερδίζει, είναι το πολύ-πολύ, νομιμότητα μέσα στον δικό της κόσμο.

Ο φόβος μας για τη γνώση, βρίσκεται στο γεγονός, ότι, μπορεί να οριστεί σαν τέτοια, μόνο εφόσον οριστεί ένα σύνολο κριτηρίων. Δεν έχει σημασία πόσο αληθινά είναι τα κριτήρια αυτά. Αυτό που έχει σημασία, είναι να κατορθώσουν να νομιμοποιήσουν τη γνώση που παράγουν. Είναι κριτήρια που πολλές φορές τίθενται αυθαίρετα ή κάτω από την πίεση σκοπιμοτήτων, ατομικών ή συλλογικών, ή κάποιας κυρίαρχης τάξης, κοινωνικής, επιστημονικής, κομματικής, θρησκευτικής κ.λ.π. Κι εδώ βρίσκεται το πρόβλημα: κατά πόσο δηλ., είναι αληθινή η γνώση που παράγουν, όταν τα ίδια δεν είναι αληθινά ή είναι δύσκολο να αποδείξουν την ύπαρξή τους με βάση κάποιες κοινά αποδεκτές παραμέτρους; Η αλήθεια της γνώσης είναι τελικά όπως το κρύψιμο του είναι. Δεν μπορεί να αποκαλυφθεί γιατί υπάρχει ο άνθρωπος. Όμως, έχουμε ανάγκη την αλήθεια. Γι' αυτό προτείνουμε την πολυδιάστατη γνώση, τη συμβίωση δηλ. όλων των πιθανών γνωστικών συνόλων, γιατί είναι ο μόνος τρόπος να υπερβούμε την αδυναμία μας να ορίζουμε την γνώση. Ακολουθώντας διάφορους γνωστικούς δρόμους εξουδετερώνουμε την απολυτότητα κάποιων standard κριτηρίων, με τη σχετικότητα πιθανών κριτηρίων. Τα κριτήρια πρέπει να αμφισβητούνται μέσα από την συνύπαρξη και πολλών άλλων. Μόνο τότε θα παράγουν πλήθος διαφορετικών γνωστικών διαδρομών, που θα μπορούν να λειτουργήσουν προωθητικά για την απελευθέρωση του είδους από τη μονοδιάστατη γνώση. Έχουμε για παράδειγμα τα γνωστικά σύνολα των ιδεολογιών που πέρασαν στην λήθη, από την ανικανότητά τους να παραγάγουν παράλληλα άλλους γνωστικούς δρόμους, απαραίτητους για την ανανέωση, την επιβίωσή τους.

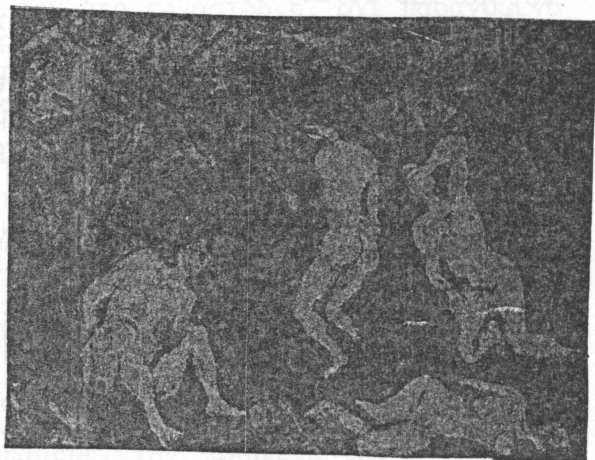
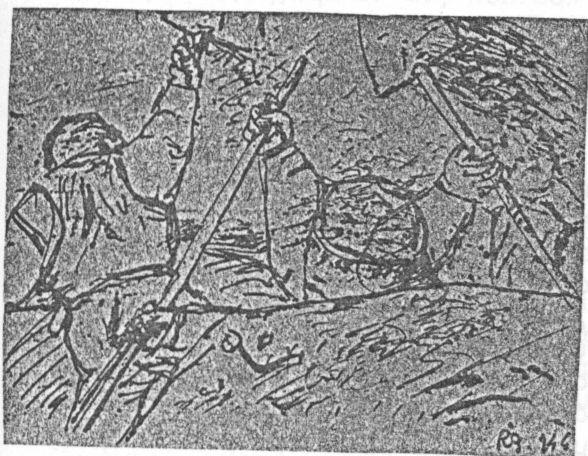
Δίπλα στα διάφορα γνωστικά σύνολα, λειτουργούν αρχέτυπα κριτήρια που συμμετέχουν άμεσα στην δημιουργία τους. Ας δούμε πια είναι αυτά, ενθυμούμενοι και τον Feurbach που λέει πως: "δίπλα στις παραδόσεις, < δηλ. στην νομιμοποιημένη γνώση >, υπάρχουν και εντελώς άλλες περιοχές που επιδρούν πάνω στις παραδόσεις χωρίς οι ίδιες να είναι παραδόσεις". <2>

β. ορθολογισμός - ιδεαλισμός.

Κυριαρχούμεστε από την ορθολογική σκέψη, "την ιδέα δηλ., ότι υπάρχουν γενικοί κανόνες και γενικά κριτήρια για τις σκέψεις και τις πράξεις μας." <3> Θεωρούμε πως, η λογική, είναι αυτή που παράγει θεωρία και πως αυτή πρέπει να πλησιάζει προς την εμπειρική επαλήθευση. Ρεαλισμός, θετικισμός, πραγματισμός, εμπειρισμός, δίνουν τα εχέγγυα για μια γνώση που είναι αληθινή, ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΛΙΣΤΙΚΗ, "δηλ. διατηρεί την οργάνωση των εντυπώσεων στο επίπεδο των ίδιων των εντυπώσεων", <2> ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΤΙΚΙΣΤΙΚΗ, με την τάξη, την ακρίβεια, τη χρησιμότητα, με το να κάνει προφανείς λογικές συναρτήσεις μέσα στην παραγωγή της γνώσης, ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΤΙΚΗ, δηλ. οι ιδέες μας για τα αντικείμενα της σκέψης μας απορρέουν από τ' αποτελέσματα, το πρακτικό τους αντίκτυπο, ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ, δηλ. κάθε μη αναλυτική γνώση, < που δεν είναι λογικο-μαθηματικού τύπου >, θεμελιώνεται μόνο στην υλιστική εμπειρία.

Μ' αυτές τις παραδοχές, ο άνθρωπος τοποθετείται στο κέντρο ενός γνω-

στικού κόσμου, όπου, όλα πρέπει να διέπονται από λογικούς-ορθολογικούς κανόνες, για να μπορεί έτσι να παράγεται η ανθρώπινη πρόοδος, μέσα από την επιστήμη, την τεχνολογία, την εφηρμοσμένη δηλ. ορθολογική γνώση. Κυριαρχεί η απλή σκέψη: πώς είναι δυνατόν κάτι να είναι αληθινό ή σωστό αν δε συγκρίνεται με το μοναδικό αληθινό πού είναι η γνώση της εμπειρίας; Επιτυχής σκέψη, που όμως για να γίνει εφαρμόσιμη κατασκευάζονται πλήθος από αυθαίρετες παραδοχές, προσπερνούνται χωρίς να απαντηθούν, αμέτρητα ερωτήματα. Πώς για παράδειγμα, συλλαμβάνει το πνεύμα την ορθολογικότητα του πραγματικού, < φυσικού και κοινωνικού >, ξεκινώντας από την εμπειρία; Πώς ορίζεται η αρχή της επαλήθευσης, λέγοντας πώς, "το νόημα μιας πρότασης είναι το νόημα της επαλήθευσής της", <5> όταν δεν απαντάται το ερώτημα: πώς η πρόταση δέχεται επαλήθευση; Πώς επαληθεύεται η παραδοχή του εμπειρισμού, πώς κάθε μη αναλυτική συνθήκη θεμελιώνεται στην εμπειρία; Πώς μεταφράζεται σε λογικό το δεδομένο του ρεαλισμού; Γιατί το ορθολογικό είναι λογικό και αντίστροφα; Πώς εξηγεί το ότι "μια γνώση, ακόμη και η πιο ταπεινή και συνηθισμένη, περιλαμβάνει

ήδη ένα μεγάλο και μη περαιτέρω αναγώγιμο μέρος θεωρητικής επεξεργασίας; ΠΩΣ Η ΑΔΙΚΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑΣΙΚΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΠΕΙΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗ; Γιατί ο κόσμος να ερμηνεύεται μόνο με τις αισθήσεις και όχι και με το πνεύμα ή με άλλες μορφές του άπειρου ασυνείδητου; Πώς τέλος και το πιο σοβαρό, μετασχηματίζεται η πράξη, αποτέλεσμα ενός λογικού θετικισμού ή μιας πραγματιστικής εμπειρικής πράξης, σε θεωρία ή και το αντίστροφο;

Πολλά και αναπάντητα ερωτήματα, που συναντιούνται μέσα σε κάθε "έγκυρη" γνωστική μορφή, όπως για παράδειγμα και σε μια θεωρία για τη φύση, αλλά και σε μια επαναστητική πρακτική, αποτέλεσμα κάποιας αξιολόγησης της κοινωνικής πραγματικότητας και που δείχνουν το ανορθολογικό που υπάρχει στη συγκρότηση του ορθολογικού, είτε είναι αυτό επιστημονική θεωρία, είτε κοινωνική πρόταση, αλλά και που δείχνουν ακόμη, το πως απαντήθηκαν μεταφυσικά, με το μην απαντηθούν δηλ., μερικά θεμελιακά ερωτήματα για την ορθότητα του αρχέτυπου ορθολογικού κριτηρίου.

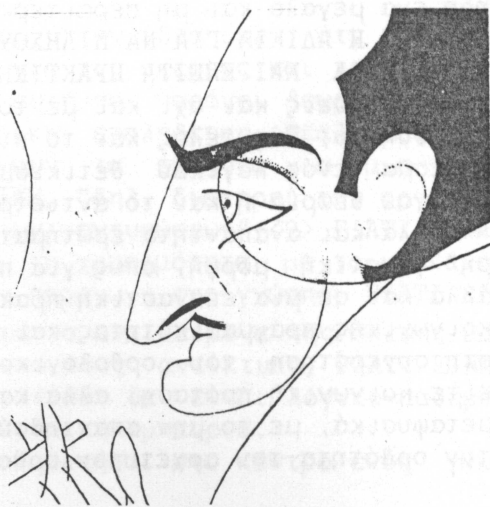
Δείχνουν όμως γενικότερα, την αδυναμία να δημιουργηθεί μια αντικειμενική γνώση. Οι μονοδιάστατες γνώσεις κτίζονται με βάση το αρχέτυπο-κριτήριο-παραδοχή. Ο Feysabend μας έδειξε πως, στην παραγωγή αυτών των γνώσεων, αυτό δε συμμετέχει πολλές φορές. Στην περίπτωση του ορθολογισμού φάνηκε αμέτρητες φορές πως, σαν αρχέτυπο-κριτήριο, έχει όρια που τα υπερβαίνει, μόνο αν ορίσει άλλες "παραδόσεις", ανορθολογικές κατά κανόνα.

Αλλά και το άλλο βασικό κριτήριο-αρχέτυπο, ο ιδεαλισμός, μιλά κι αυτός δογματικά για τη γνώση. Είναι η φιλοσοφία του πραγματικού της σκέψης, που στις πιο ακραίες εκδοχές της, < με τους γνωστικιστές >, ισχυρίζεται πως η ύλη είναι επίφαση. Αν το ανορθολογικό είναι η αντικειμενική άποψη για τον κόσμο, ο ιδεαλισμός είναι η υποκειμενική. Γι' αυτόν υπάρχει το απόλυτο, που είναι το αντικείμενο της νόησης και πού συγκροτεί την αληθινή πραγματικότητα, σε αντίθεση με τα επιφανόμενα και πέρα από τις διάφορες σχέσεις. "Το σωστό δεν είναι μια σύνθεση, αλλά η συσχέτιση ενός ιδεατού περιεχομένου, του λόγου, με την πραγματικότητα. Έτσι, το επαρκές κριτήριο της αλήθειας, βρίσκεται μέσα στην απόλυτη ενότητα του είναι, με αποτέλεσμα κάθε πρόταση για το πραγματικό να είναι λάθος αφού βρίσκεται σε αναντιστοιχία με το αντικείμενό της." <6>

Προφανείς είναι οι δυσκολίες για την καθορισμό της αλήθειας του. Βασίζει τις προτάσεις του, περισσότερο σε μια μεταφυσική υποψία, έχοντας μια τελολογική εικόνα για τις πραγματικότητες που του παρουσιάζονται. Και δεν είναι λίγες οι φορές που χρησιμοποιεί τις ερωτήσεις σαν απαντήσεις ή την λογική του ορθολογισμού για να δείξει την αλήθεια του.

Ορθολογισμός με τη βοήθεια του ιδεαλισμού, ιδεαλισμός με τη βοήθεια του ορθολογισμού και οι δυο τους, μέσα στην μήτρα του αναπόδεικτου, προσπαθούν να αποδείξουν την καθαρότητά τους. Πνεύμα και ύλη εμφανίζονται έτσι σαν δυο ξεχωριστές καταστάσεις, προσπαθώντας η κάθε μια τους, να βγάλει συμπεράσματα: υπαρξιακά, πολιτικά, κοινωνικά, επιστημονικά. Δε μπόρεσε όμως κανένας τους να δώσει ολοκληρωμένες απαντήσεις. Κι αυτό, γιατί χώρησαν την ύπαρξη σε δυο ευδιάκριτα μέρη, πέρνωντας αυτό που νόμιζαν καλύτερο, για να εξηγήσουν μια γνώση, που δεν μπορούσε παρά να είναι σχετικιστική.

Έτσι, ο ορθολογισμός-υλισμός και ο ιδεαλισμός, δεν παρήγαγαν τη ΓΝΩ-

ΣΗ, αλλά μόνο μερικές από τις πιθανές μορφές της. Και οι δυο τους, έδωσαν τη δύναμη στον καπιταλισμό, ο μὲν πρώτος την υλιστική, ο δε δεύτερος τη θρησκευτική. Τι θέλουμε να πούμε με τη σύντομη αυτή περιγραφή των αρχέτυπων κριτηρίων. Ουσιαστικά, πώς, πολλές φορές ανταλλάσσουν στοιχεία μεταξύ τους, γιατί από μόνα τους, αδυνατούν να παράγουν γνώση. Το ορθολογικό δηλ. γίνεται και ανορθολογικό, το ιδεαλιστικό και υλιστικό, το λογικό και μεταφυσικό. Αυτό σημαίνει, όχι ότι δεν είναι αληθή, αλλά ότι το καθένα έχει μια "σχετική" ικανότητα να παράγει σε σχέση με το όποιο πραγματικό, την αλήθεια. Κι αυτός είναι κανόνας. Ούτε η εμπειρία, ούτε η λογική, ούτε το συναίσθημα, ούτε οι κατ' αίσθηση ή οι παρ' αίσθηση δυνατότητες, μπορούν να πλησιάσουν την αλήθεια. Όλες τους μαζί όμως, με αλληλοσυσχετίσεις, αλληλοσυμπληρώσεις, ανταγωνισμούς, μπορούν να την προσεγγίσουν καλύτερα.

Στην αιχμή του εφηρμοσμένου ορθολογισμού, τη φυσική, με τις θεωρίες της κβαντομηχανικής, του χάους, των υπερχορδών, έχουμε πειστικότερα παραδείγματα για όλα τα παραπάνω. Μέσ' απ' αυτές, κάνει την εμφάνισή της μια πραγματικότητα, που δεν έχει καμιά σχέση με την εμπειρία, τη λογική, τις μετρήσιμες ποσότητες της ορθολογικής επιστήμης. Έτσι, το πνεύμα, < η ψυχή >, κάνει την εμφάνισή του στο εργαστήριο, όχι παραγόμενο στους δοκιμαστικούς σωλήνες, όπως προκαλούσε να το κάνουν όσοι δεν πίστευαν σ' αυτό, ο Γιουγκ, αλλά μέσα από την εμφάνιση μιας πραγματικότητας που είναι πνευματική και υλική μαζί, μια προέκταση της ύπαρξης στον κόσμο, μια προέκταση του κόσμου στην ύπαρξη.

Και για την κοινωνική πραγματικότητα, ποια είναι η γνώση εκείνη που ξεκίνησε ορθολογικά και δεν αναγκάστηκε στην συνέχεια να λειτουργήσει τυχαία; ή και το αντίστροφο; Ποια κοινωνική πρόταση δε χρησιμοποίησε για το σχεδιασμό της τη μεταφυσική, < το αναπόδεικτο δηλαδή >, για να εξειδικεύσει συναισθήματα αδικίας, καταπίεσης, εκμετάλλευσης; Η ποιος κοινωνικός σχεδιασμός μπορεί να ισχυριστεί ότι βασίζεται μόνο σε ορθολογικά στοιχεία; Η επιθυμία, η ανάγκη, μπορούν να ικανοποιηθούν ορθολογικά μόνο ή ιδεαλιστικά; μόνο πνευματικά ή υλιστικά; Είναι δηλ. δυνατόν η εμπειρία με όσα λογικά βήματα και να κάνει, να μπορεί να ερμηνεύσει και να προτείνει την αλήθεια της ύπαρξης, την αλήθεια της κοινωνικής πραγματικότητας; Η είναι δυνατόν το πνεύμα, να προτείνει την κοινωνική "αλήθεια" με καλύτερο τρόπο;

Για να μην υπάρξει παρεξήγηση. Δεν είμαστε εναντίον του ορθολογικού και υπέρ του ανορθολογικού, του παράλογου, του μεταφυσικού, του ιδεαλιστικού. Θεωρούμε μόνο, πως δεν υπάρχουν τέτοιοι διαχωρισμοί. Κι όταν υπάρχουν, παράγουν αυτό που λέμε μονοδιάστατη γνώση. Εμείς προτείνουμε και διακηρύττουμε την πολυδιάστατη γνώση, την απελευθέρωση από τον δογματισμό του ορθολογισμού ή του ιδεαλισμού, < χωρίς να τους καταργούμε >, που θα πρέπει να την ιδιοποιηθεί η ελευθεριακή σκέψη, για να μπορέσει να βιώσει και νέες αντιλήψεις, νέες οπτικές, που θα παράγουν κριτήρια, που θα νομιμοποιούν τις όποιες απεμπολισμένες γνώσεις: " τις "ανορθόδοξες", τις ηδονιστικές, τις μυστικιστικές, τις υπερβατικές, τις εκστασιακές κ.λ.π.

Ένα από τα πιο ισχυρά επιχειρήματα υπέρ του ορθολογισμού είναι ότι παράγει πρόοδο. Αλλά τι σημαίνει πρόοδος; Η τεχνολογία; Οι υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες στον πλανήτη μας; Η καταστροφή των ενεργειακών πό-

ρων και του περιβάλλοντος; Η σπατάλη της ανθρώπινης ενέργειας; Το αδιέξοδο που υπάρχει εδώ και καιρό, στα υποσχόμενα κάποτε, γνωστικά μονοπάτια; Η τεχνολογική καταστολή, η φυλάκιση της ύπαρξης σ' ένα χυδαίο υλισμό και πραγματισμό; Η πολιτική εξουσία; Η κομματική και συντεχνιακή δημοκρατία; Αλλά και ο ιδεαλισμός, η άλλη όψη του νομίσματος, δεν κατόρθωσε παρά να περιστρέψει τον άνθρωπο γύρω από τον εαυτό του, βιδώνοντάς τον σε κάποιο επουράνιο στερέωμα, αποκόβοντάς τον από τις δυνατότητες που του πρόσφερε η ύλη. Κι όλα αυτά δεν είναι πρόοδος, αλλά μόνο οι αδιέξοδοι δρόμοι μονοδιάστατων γνώσεων, που παράγουν τα αρχέτυπα κριτήρια του ορθολογισμού και του ιδεαλισμού.

Απ' αυτά που μέχρι τώρα εκθέσαμε, πιστεύουμε πως απαντήσαμε, με γενικό πάντως τρόπο, στο ποια είναι τα κριτήρια-αρχέτυπα της σύγχρονης μονοδιάστατης γνώσης. Ας δούμε τώρα, ποια θα πρέπει να είναι αυτά για τον ελευθεριακό λόγο.

γ. γνώση και ελευθεριακός λόγος.

Ο ελευθεριακός λόγος, δε μπορεί παρά να είναι μια πολυδιάστατη γνώση που δέχεται το ορθολογικό αλλά και κάθε άλλο αρχέτυπο κριτήριο, με τις αντίστοιχες γνωστικές παραδόσεις που δημιουργούν. Αυτό σημαίνει πως, η θέση του απέναντι στην κάθε πραγματικότητα, πρέπει να είναι πολυ-οπτική. Η μονοδιάστατη γνώση είναι δογματική. Είτε είναι επιστημονική, είτε πολιτική, είτε πολιτιστική, στον βαθμό που δεν επιτρέπει την συνύπαρξη κι άλλων γνώσεων, δε μπορεί παρά να είναι εξουσιαστική. ΓΙΑ ΑΥΤΟ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΣΚΕΨΗ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΕΙ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΟΥ ΘΑ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΕΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΙΞΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΠΙΘΑΝΗ ΓΝΩΣΗ. Πως θα το κάνει αυτό;

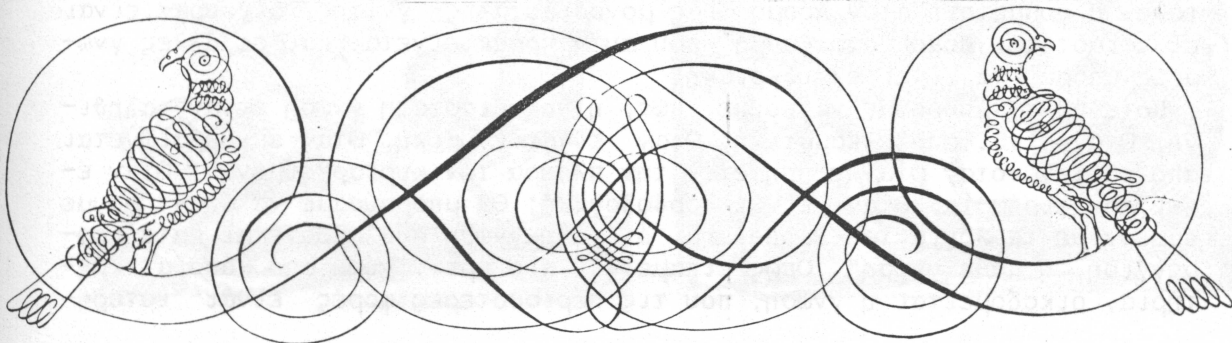
Κατ' αρχή, θα πρέπει να γίνει κατανοητό πως, οι πραγματικότητες που μας παρουσιάζονται, είτε αυτές είναι φυσικές, είτε είναι κοινωνικές, δε μπορούν να ερμηνευτούν μέσα από κάποια κριτήρια που θα παράγουν κάποια μονοδιάστατη γνώση. Όσο κι αν νομίζουμε πως η πραγματικότητα μας παρέ-

χει κατανοητές ενδείξεις για τη δημιουργία "γνώσεων", είναι σίγουρο πως πάντοτε θα αγνοούμε πολλές από τις διαστάσεις της. Κι αυτό ισχύει τόσο για τις φυσικές, όσο και για τις κοινωνικές πραγματικότητες. Τα κριτήρια που παράγουν τον ελευθεριακό λόγο είναι ηθικά, δικαιοκικά, ιστορικά, υπαρξιακά, είναι δηλ. κριτήρια, που σε καμιά περίπτωση, δε μπορούν να δικαιώνονται από μια "γνώση" που δε "σκέπτεται" πλουραλιστικά, που δεν είναι μόνο ορθολογική αλλά και "ανορθολογική", από μια γνώση, που τελικά δεν είναι σχετικιστική.

Κανένα ελευθεριακό κριτήριο δεν υπάρχει που να δικαιολογεί ένα γνωστικό σύστημα που εμπεριέχει αδιαπραγμάτευτους όρους. Ούτε η κυρίαρχη εμπειρία, με τους λογικούς της νόμους, μπορεί να νομιμοποιήσει την μονοδιάστατη γνώση, ούτε ακόμη και τα συναισθήματα, η κυρίαρχη βία κ.λ.π. Έτσι λοιπόν, θα πρέπει να συγκεντρώσουμε τις προσπάθειές μας στη δημιουργία εκείνου του νομιμοποιητικού κόσμου, που θα επιτρέπει τις διαφορετικές ερμηνείες και γνώσεις, που θα παράγει συνισταμένες γνωστικές δυνάμεις όταν χρειάζεται, όχι μέσα από ιεραρχικές διαδικασίες, αλλά από αμοιβαίες σχέσης συνύπαρξης, ακόμη και ανταγωνισμού.

Νομίζουμε πως ο γνωστός όρος της εναλλακτικότητας, δίνει κατά κάποιο τρόπο την διαδικασία για τη δημιουργία και τη νομιμοποίηση κάθε πιθανής γνώσης, αφού ορίζεται σαν τέτοια, μόνο εφόσον προτείνει κάποιο άλλο γνωστικό δρόμο απ' αυτόν που ακολουθεί η κυρίαρχη γνώση. Μόνο που, επειδή κάθε εναλλακτικότητα από μόνη της δεν είναι παρά μια μονοδιάστατη γνώση, πρέπει να επιδιώκεται η πολυ-εναλλακτικότητα για να δημιουργηθεί και η πολυδιάστατη γνώση.

Για να μην υπάρξει κάποια ασάφεια, κάθε αρχέτυπο κριτήριο, θα πρέπει να είναι πιθανό. Με βάση τα κριτήρια αυτά θα δημιουργηθεί γνώση για τα πεδία που ενδιαφέρουν την ύπαρξη, που ένα απ' αυτά, είναι και η αντιπαράθεσή της με το εξουσιαστικό σύστημα. Αυτό το τελευταίο σαν μονοδιάστατη γνώση, αλλά και κοινωνία και πολιτισμός συγχρόνως, είναι αδύνατο να συλλαμβάνεται στην μερικότητα ή την ολότητα του, μέσα μόνο από μερικές παραμέτρους. Όπως και να το κάνουμε, είναι ένα σύστημα ζωντανό προς το παρόν, παλλόμενο σε ποικίλους ρυθμούς, όπου το πραγματικό, το ιστορικό, το φαντασιακό, το συμβολικό, το αντιληπτικό, βρίσκονται μέσα σε αμέτρητες διαστάσεις, < όπως περιγράψαμε στο κείμενο "πολλαπλές αντιλήψεις" του 2ου τεύχους >, παράγοντας μια άγνωστη πολυπλοκότητα. Είναι ένα σύστημα που αυτοδικαιολογείται, γιατί είναι το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, < όπως ελπίζει >. Κατέχει την αποδεκτή γνώση, τον ορθολογισμό, ακόμη και τον ιδεαλισμό για τις θρησκείες του, έχοντας την ικανότητα να κρύβεται μέσα σε έννοιες, στον λόγο, σε σχήματα, στον χώ-

ρο, σ' επιθυμίες, σ' ανάγκες. Γι' αυτό απέναντί του, μόνο η πολυδιάστατη γνώση μπορεί να σταθεί. Πρέπει να θεωρούμε ενδιαφέροντα κριτήρια εκείνα που συνθέτουν μονοδιάστατες γνώσεις, όπως τα ορθολογικά, τα οικολογικά, τα αντι-ιεραρχικά, τα καταστασιακά, τα φεμινιστικά, τα ηδονιστικά, τα μυστικιστικά κ.λ.π., αλλά στο βαθμό που αιωρούνται μόνα τους μέσα στο γίγνεσθαι, τις περισσότερες φορές εχθρικά μεταξύ τους, χάνουν την όποια δυναμική τους. Μόνο συνευρισκόμενα μέσα στον κόσμο της ελευθεριακής σκέψης, απαλλαγμένα από την υπαρξιακή τους αγωνία, μπορούν να δώσουν ενδιαφέρουσες γνωστικές διαδρομές.

Μπορούμε πάντως επιγραμματικά να πούμε, πως, η θεωρία για την ελευθεριακή σκέψη, είναι η αποδοχή της πολυδιάστατης γνώσης, που απορρέει από την αντίθεση στον δογματισμό, στην νομοτελειακή πρακτική της μονοδιάστατης γνώσης. Η πρακτική που αναδύεται απ' αυτή τη θεωρία, δεν μπορεί παρά να είναι η πολυ-εναλλακτικότητα, που φυσικά, εφόσον μπορεί να συγκροτεί επιμέρους γνώσεις, προτείνει και αντίστοιχες πρακτικές, η κάθε μια από τις οποίες, αποκτά τη νομιμότητά της, στο βαθμό που συμβαδίζει με τη φύση της ύπαρξης.

Πώς μπορεί όμως η πολυδιάστατη γνώση να μην είναι εξουσιαστική; Πολύ απλό. Από τη στιγμή που δεν δέχεται την αξιακή διαβάθμιση κάθε αρχέτυ-

που-κριτηρίου, είναι σαφές πως η λειτουργία της βασίζεται στην ισότητα όλων των μονοδιάστατων γνώσεων, άρα σε αντιεξουσιαστικές σχέσεις μεταξύ τους. Η συμμετοχή στον κόσμο μιας μονοδιάστατης γνώσης, σίγουρα είναι εξουσιαστική. Μόνο στο βαθμό που αυτή προεκτείνεται και σε άλλες γνώσεις μπορεί να γίνει ελευθεριακή.

Πότε όμως, μπορούμε να πούμε, πως, η πολυδιάστατη γνώση είναι αληθινή; Όταν είναι αποτελεσματική; Όταν είναι ενωτική; Όταν επιβεβαιώνεται από τα γεγονότα; Όταν εξυπηρετεί την πλευρά των κυριαρχούμενων; Όταν έχει επιχειρήματα; Όταν είναι ορθολογική; Θα μπορούσαμε να απαντήσουμε έμμεσα με τα λόγια του Bachelard, ότι, "η γνώση συλλαμβάνεται κατά προσέγγιση, η κάθε γνώση". Όπως είπαμε και πιο πριν, γύρω από κάποια κριτήρια, οικοδομείται η γνώση, που τις περισσότερες φορές είναι "ιστορι-

κά", ταξικά, δηλ. δεν απορρέουν από κάποια αντικειμενική αλήθεια, από κάποιο επιτυχή μετασχηματισμό της εμπειρίας σε θεωρία, αλλά ορίζονται αυθαίρετα, δεν έχουν πολλές φορές σχέση με προηγούμενες θεωρίες, είναι όχι λίγες φορές αποτέλεσμα σκοπιμοτήτων, συμφερόντων, πηγάζουν και μέσα από την φαντασία, τις ανάγκες, το ανορθολογικό, τον μύθο, την πολιτική και οικονομική εξουσία. Έτσι, κάθε γνώση είναι αληθινή ως προς τα κριτήρια που την ορίζουν, < χωρίς και εδώ να πληρούνται οι συνθήκες της συνέπειας και σταθερότητας του νοήματος όπως λέει ο Feysabend >. Και ως προς το χώρο που εξετάζει γνωστικά, τον προσεγγίζει από μια πλευρά μέσα στις άπειρες που υπάρχουν. Τότε βέβαια γεννιώνται τα ερωτήματα; ποιά είναι αυτή που πλησιάζει πιο κοντά στην πραγματικότητα; Και ποιο κριτήριο μπορεί να το πεί αυτό; Ακόμη και τα εμπειρικά, ας πούμε για παράδειγμα, αυτά που απορρέουν από τη βίωση της κοινωνικής πραγματικότητας, δε μπορούν να παράγουν με ακρίβεια την πραγματική γνώση, δηλ. τη θεωρία και τη πράξη που θα καθορίζουν την συμπεριφορά απέναντί της.

Θα πρέπει λοιπόν να θεωρήσουμε όλες τις γνώσεις αληθινές, από τη στιγμή που δε μπορούμε να καθορίσουμε σε πια απόσταση βρίσκονται από το πραγματικό και να επιτρέψουμε να περιτριγυρίζουν και να εξετάζουν το γνωστικό αντικείμενο. Κι αυτός ο γνωστικός πλουραλισμός, θα παράγει μέσα από διάφορα επικοινωνιακά κυκλώματα, ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ και γνωστικές συνισταμένες όταν απαιτείται.

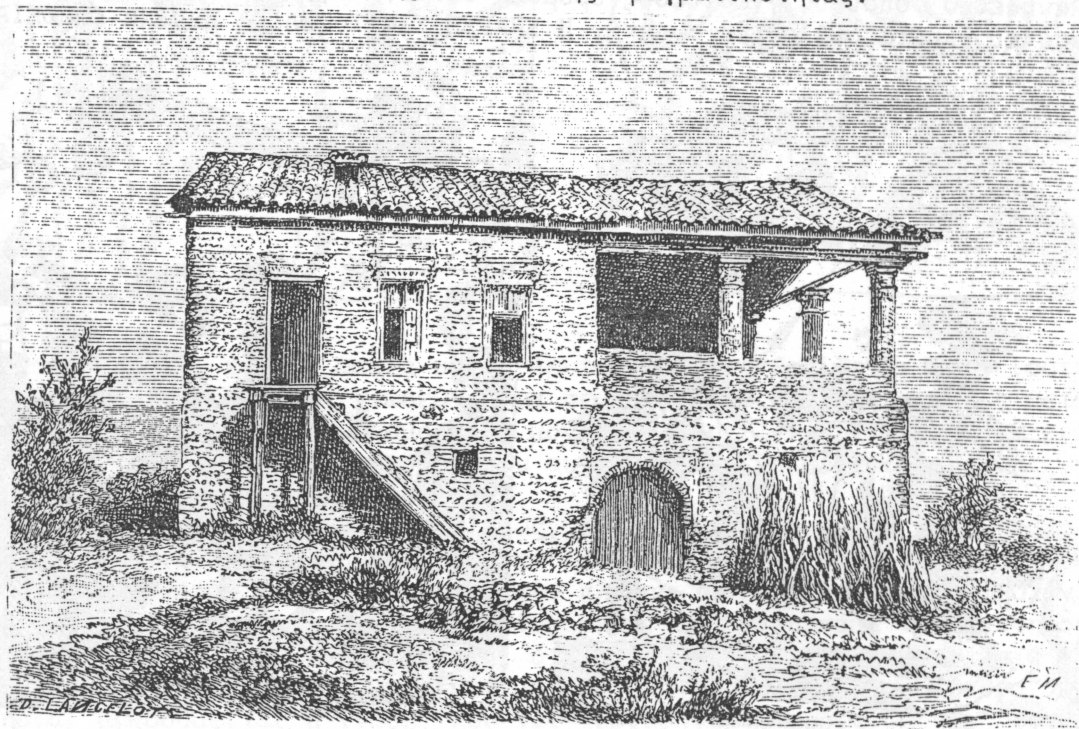
Η ύπαρξη θέτει πάντοτε κριτήρια που απορρέουν από την υπαρξιακή της φυσιογνωμία, υλικά γιατί είναι υλική, πνευματικά γιατί είναι πνευματική. Το φανταστικό με το "πραγματικό", το κατ' αίσθηση με το παρ' αίσθηση θα παράγουν πάντοτε γνώση. Το πρόβλημα είναι να κατορθώσει η ύπαρξη να μην καθοδηγείται μέσα σ' ένα γνωστικό δρόμο, αλλά να μπορεί να περιπλανηθεί σ' όποιους γνωστικούς δρόμους θέλει, συγκλίνοντάς τους όταν το απαιτεί κάποια συλλογική ανάγκη. Η ΥΠΑΡΞΗ ΕΙΝΑΙ ΤΕΛΙΚΑ Η ΜΟΝΗ ΑΛΗΘΕΙΑ.

δ. η ανθρώπινη φύση.

Η ελευθεριακή σκέψη ζητά λοιπόν την απελευθέρωση της πολυδιάστατης γνώσης, έχοντας οδηγό την ανθρώπινη φύση. Και είναι αυτή που καθορίζει το αρχέτυπο ηθικό κριτήριο, αυτό που τρέχει σ' όλον τον πολυγνωστισμό της. Αυτό που θέλουμε να γίνει σαφές, είναι πως, θεωρούμε τον άνθρωπο όχι μια άγραφη πλάκα, που διαμορφώνεται ανάλογα μόνο με το περιβάλλον του. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ. Μέσα στο σπέρμα του, υπάρχουν αρχέτυπα, όλοι οι "ηθικοί κώδικες" που διαμόρφωσε στην εξελικτική του πορεία. Η ανθρώπινη φύση εμπεριέχει ένα φυσικό δίκαιο. Είναι η γνώση της ενστικτώδους υπαρξιακής διάνοιας, που δημιουργήθηκε μέσα στη κοσμική της πορεία. Δεν είναι ένα περιεχόμενο αλλά μια θα λέγαμε, "γνώση", μια μορφή, μια δυνατότητα αναπαράστασης, που δίνεται a priori όπως λέει ο C.G. Jung <7> Με την κοινωνικοποίηση του όντος, περιορίζεται ο ενστικτώδης ηθικός χώρος και αναδύεται αυτός της κοινωνίας. Έτσι, γράφεται ανορθόγραφα η πλάκα, που κάθε άλλο παρά άγραφη είναι.

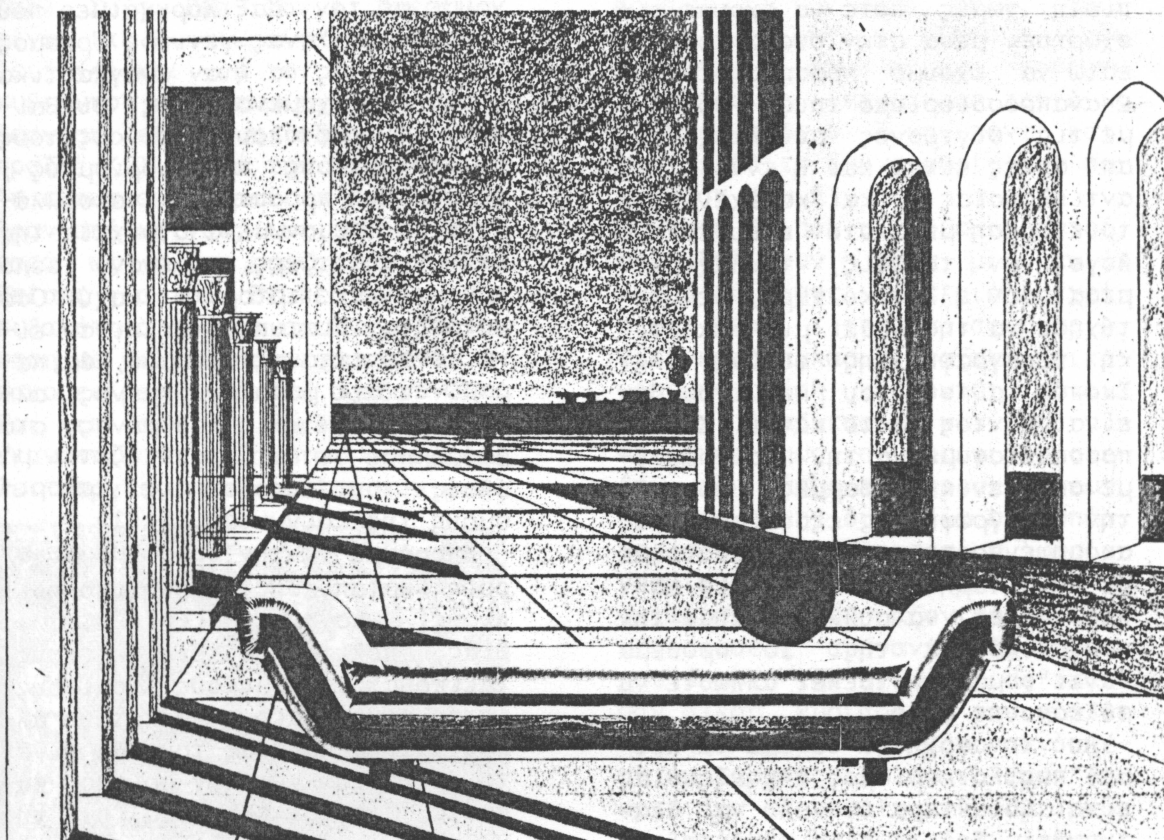
Η ανθρώπινη φύση, είναι ο σεβασμός για την ζωή, η συνύπαρξη με τους άλλους ανθρώπους και όντα, είναι η αλληλεγγύη, η γνώση πως η ύπαρξη δεν μπορεί παρά να είναι ελευθεριακή. Αυτή τη φύση θα πρέπει να ελευθερώνει συνεχώς στους ανθρώπους ο ελευθεριακός λόγος, αν θέλει να συγκροτήσει μια πολυδιάστατη γνώση που θα συνενώσει το ορθολογικό με τον μύθο, την ύλη με το πνεύμα, το συναίσθημα με τις πράξεις, παράγοντας καλύτερες και πολυπληθέστερες υποσχέσεις, στην προσπάθεια για την γνώση του φυσικού είναι και της ύπαρξης, αλλά κυρίως στην προσπάθεια υπέρβασης της μονοδιάστατης εξουσιαστικής κοινωνικής πραγματικότητας.

Μόνο η πολυδιάστατη γνώση μπορεί να προσφέρει το σχέδιο για την κοινωνική αλλαγή, κι αυτό, γιατί μπορεί να ερμηνεύσει την κοινωνική πραγματικότητα μέσα από πολλές γνωστικές διαδρομές, πλησιάζοντας περισσότερο απ' όλους στην γνώση των μηχανισμών της. Τελικά, ο ελευθεριακός λόγος, σαν μια προσπάθεια για να ξαναβρεθεί ο χαμένος δρόμος της ελευθερίας μέσα από την πολυδιάστατη γνώση, είναι ένας γνωστικός δρόμος, η χάραξη μια γενικής κατεύθυνσης με απεριόριστη δυναμική. Και θα πρέπει να τον ιδιοποιηθούμε αν θέλουμε να αλλάξουμε την θέση μας απέναντι στο φυσικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, αν θέλουμε να κατακτήσουμε την αυτογνωσία μας.

Γ. ΜΑΘΑΙΟΥ.

- <1>. Μ. Μπακούνιν: " Θεός και κράτος ".
- <2>. Feyrabend: " Γνώση για ελεύθερους ανθρώπους "
- <3>. " " " " " "
- <4>. Bachelard: " La valeur inductive de la relativita ". Απο το "η φιλοσοφία", τόμος Δ. του Francois Chatelet.
- <5>. Wittgenstein: < Λογικοθετικιστής >, πρότασή του για την αρχή της επαλήθευσης απο το "η φιλοσοφία", τόμος Δ. του Francois Chatelet.
- <6>. Fransis Hetbert Bradley: Άγγλος ιδεαλιστής.
- <7>. C.G Jung: "4 αρχέτυπα".

ΣΧΕΣΕΙΣ

ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Δυστυχώς, μέσα στον ελευθεριακό λόγο, υπάρχουν έννοιες, που χρησιμοποιούμε με ιδιαίτερη ευκολία, θα λέγαμε με μεταφυσική πίστη, χωρίς ποτέ να έχουμε ει-σχωρήσει μέσα στην ουσία τους, ή έστω να έχουμε προσπαθήσει τον επαναπροσδιορισμό τους, σύμφωνα με τις σύγχρονες συνθήκες. Μια απ' αυτές είναι και η έννοια της αντιεξουσίας. Αν και κατέχει κεντρική θέση μέσα στον ελευθεριακό λόγο, εν τούτοις, τουλάχιστον μέσα στον ελληνικό χώρο, δεν ευτύχησε να της δοθεί μια αναλυτική περιγραφή της ουσίας της. Σκοπός αυτού του κειμένου δεν είναι πάντως να το κάνει. Εδώ θα προσπαθήσουμε να την περιγράψουμε σε γενικές γραμμές, μέσα από την περιγραφή της εξουσίας, μιας ακόμη έννοιας που χρησιμοποιούμε με ιδιαίτερη ευκολία, χωρίς πολλές φορές να συλλαμβάνουμε την πολυπλοκότητά της. Το πρόθεμα "αντι", μας επιτρέπει άλλωστε να το κάνουμε αυτό.

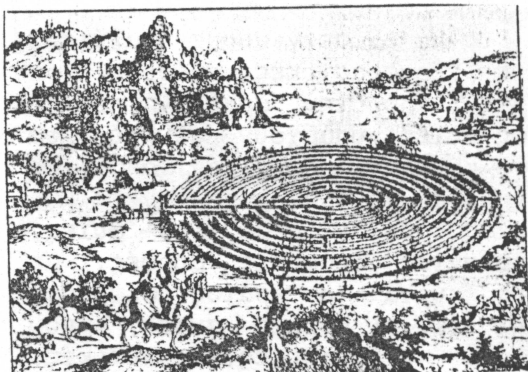
Από την αρχή θα θέλαμε να πούμε, πως, ο ορισμός της εξουσίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο να διατυπωθεί. Το τι είναι δηλ. εξου-

σία, δεν είναι εύκολο να απαντηθεί, γιατί περικλείει αμέτρητες συνιστώσες, η συλλογή των οποίων θα είναι πάντοτε μερική. Συμφωνούμε με τον Μαξ Χορκχάιμερ που έλεγε πως: "ένας γενικός ορισμός της εξουσίας θα ήταν αναγκαστικά χωρίς περιεχόμενο, όπως συμβαίνει και με όλους εκείνους τους εννοιολογικούς προσδιορισμούς, οι οποίοι προσπαθούν να συλλάβουν τα μεμονωμένα στοιχεία της κοινωνικής ζωής, μ' έναν τρόπο που να 'χει ιστορική ισχύ. Οσο επιδέξια διατυπωμένος κι αν είναι ένας τέτοιος ορισμός, θα παραμένει όχι μόνο αφηρημένος, αλλά στρεβλός και λαθεμένος, στο βαθμό που δε θα συσχετίζεται μ' όλους τους υπόλοιπους καθορισμούς της κοινωνίας. " <1>

Μπορούμε να την ορίσουμε με όρους καταπίεσης, αισθητικο-ηθικούς, < άσχημη, άδικη κ.λ.π. >, βίας, πολιτικούς, διοικητικούς, ταξικούς, οικονομικούς, νομικούς, ιστορικούς και μ' αρκετούς άλλους, αλλά καθένας τους θα είναι το κριτήριο για τον ορισμό κάποιας μορφής εξουσίας, όχι της ΕΞΟΥΣΙΑΣ. Αξίζει πάντως να ενθυ-

μηθούμε αρκετούς από τους ορισμούς της: "είναι μια ασύμμετρη σχέση, όπου δηλ. το ένα από τα δύο μέρη της, που μπορεί να είναι άνθρωποι, πράγματα κ.λ.π., υπερέχει του άλλου στον συσχετισμό των δυνάμεών τους. Βέβαια η δύναμη που υπερισχύει εξειδικεύεται σαν η δύναμη διαχείρισης και άσκησης κάποιας μορφής κυριαρχίας. Είναι ουσιαστικά δηλ., μια σχέση ιεραρχίας που περικλείει μια μονοσήμαντη, μονόδρομη διεύθυνση ως προς την δυνατότητα λήψης και άσκησης αποφάσεων." <2>

Ορίζεται επίσης "σαν η διαχείριση της βίας" και είναι ο πιο τρέχων. <κατανοήται από το κλασικό παράδειγμα της γάτας και του ποντικιού> <3>. Αλλά και σαν αντίθεση "φίλου-εχθρού" κατά Καρλ Σμιτ. Για τον Α. Μπέρκμαν είναι "το δικαίωμα να σε αναγκάζει" <4> και για τον Προυντόν "η κυβέρνηση στη θεωρία, όπως η κυβέρνηση είναι η εξουσία στην πράξη" <5>. Κατά την Hahan Arend "η εξουσία μπορεί να ειπωθεί ως δραν-από-κοινού, ως δραν-μαζί, παρά ως σχέση κυριαρχίας" <6>. Επίσης για τον Βέμπερ είναι "η πιθανότητα σε μια ορισμένη διοίκηση με ειδικό περιεχόμενο να υπακούει μια ορισμένη ομάδα" <7>. Και για τον T. Parson είναι "η ικανότητα να ασκούνται ορισμένες λειτουργίες προς όφελος του κοι-

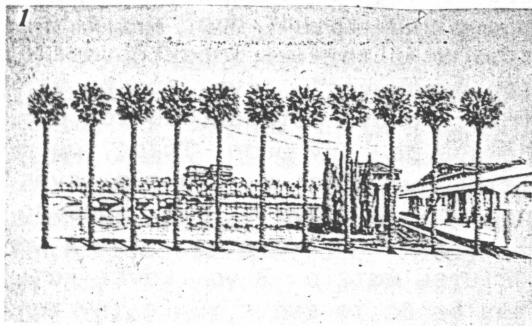
νωνικού συστήματος που εξετάζεται στο σύνολό του".

Ο δε Πουλατζάς μας λέει πως είναι, "η ικανότητα μιας κοινωνικής τάξης να πραγματοποιεί τα ειδικά της αντικειμενικά συμφέροντα". <8> Και ο Μαρξ πως είναι "ένα απλό τεχνικό χαρακτηριστικό της παραγωγής", "ένα φυσικό γεγονός" στον μεταβολισμό του ανθρώπου με την φύση. Τέλος, ορίζεται ως εξής: η εξουσία ενός προσώπου Α πάνω σ' ένα πρόσωπο Β, είναι η ικανότητα του Α να πετύχει ώστε ο Β να κάνει κάτι που δε θα το έκανε χωρίς την παρέμβαση του Α".

Ολοι λοιπόν οι ορισμοί αυτοί, που δηλώνουν, είτε μια άνιση σχέση δύναμης, είτε μια διαχείριση βίας, <της όποιας βίας>, είτε καταναγκασμό, ταξική, οικονομική σχέση, κυβέρνηση, συναινετική διαδικασία και που πιστεύουμε πως καλύπτουν όλο σχεδόν το φάσμα των προσεγγίσεων, δείχνουν την δυσκολία που υπάρχει στο να καθοριστεί η φυσιογνωμία της. Πάντως, μπορούμε να ξεχωρίσουμε δύο αξονικές κριτικές στάσεις απέναντί της: η μια που θεωρεί την εξουσία, de facto σαν σχέση κυριαρχίας και η άλλη που την θεωρεί όχι μόνο σαν σχέση κυριαρχίας. Κι όταν λέμε "θεωρεί την εξουσία", εννοούμε μέσα στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα κι όχι σε κάποιο προτεινόμενο.

Για να προσεγγίσουμε καλύτερα τις εξουσιαστικές σχέσεις, θα πρέπει από την αρχή να πούμε, πως αυτές υπάρχουν παντού μέσα στο κοινωνικό σώμα, απ' όπου και ανάλογα με διάφορες ανάγκες κωδικοποιούνται μέρη απ' αυτές, πέρνοντας διάφορες μορφές, με πιο κύρια το κράτος. Θεωρούμε δηλ. πως οι μορφές αυτές, < που είναι οικονομικές, πολιτικές, κομματικές, νομικές κ.λ.π. >, ριζώνουν μέσα στις σχέσεις εξουσίας που υπάρχουν στο κοινωνικό σώμα, < σχέσεις πολλές φορές α-

σαφείς και δύσκολα εντοπίσιμες > απ' όπου αντλούν όλη την δύναμή τους. Για να κατανοήσουμε αυτήν τη διαδικασία που θεωρούμε θεμελιακή στην προσέγγιση των σχέσεων εξουσίας, θα πρέπει κατ' αρχή να τις ανιχνεύσουμε μέσα στο κοινωνικό σώμα, μέσα στις κοινωνικές σχέσεις, μέσα ουσιαστικά στο ανθρώπινο πνεύμα και σώμα. Να δούμε πως δημιουργούνται, πως λειτουργούν, από που έρχονται, ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ τους και πως τις δημιουργούν. Να δούμε "ιστορικά" αυτή την εξουσιαστική "πνοή" μέσα στις κοινωνίες, την πορεία της από το παρελθόν μέχρι σήμερα, την συνέχεια ή ασυνέχεια που αυ-

τή παρουσιάζει.

Αλλά ακόμη, να δούμε το πως αυτές χρησιμοποιούνται από την κυριαρχία για τον έλεγχο των ανθρώπων, άσχετα από τα όποια πολιτισμικά προϊόντα παράγουν, ένθυσμοί και πάλι τον Μαξ Χορκχάιμερ που λέει κάτι γνωστό αλλά πολύ χαρακτηριστικό: σ' όλες τις μορφές κοινωνίας, οι οποίες αναπτύχθηκαν μεσ' από τις πρωτόγονες, αδιαφοροποίητες κοινότητες της προϊστορίας, υπάρχουν πάντα κάποιοι που κυριαρχούν πάνω στην υπόλοιπη μάζα του πληθυσμού: είτε πρόκειται για λίγα άτομα, είτε για καθορισμένες ομάδες ανθρώπων, όπως στις πιο άτυπες κοινωνικές μορφές". <10>

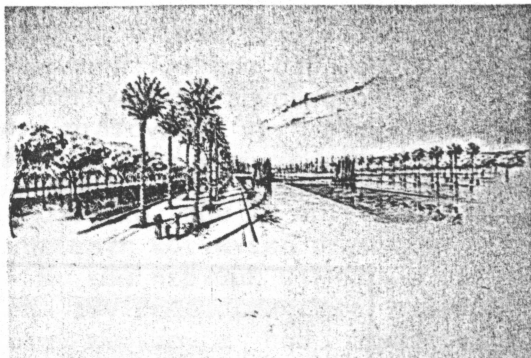
Παντως, εμείς θεωρούμε, πως κατά ένα μεγάλο μέρος στο σήμερα, οι εξουσιαστικές σχέσεις έρχονται από το παρελθόν, κοινωνικό, αλλά και πολιτικό, έχοντας κάποιες αρχέτυπες ρίζες, αλλά το σπουδαιότερο που έχουν, είναι ότι, διαμορφώνονται μέσα στην ιστορική τους πορεία, ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΑΣ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΑΣΤΟΤΕ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ.

Τέτοιες σχέσεις εξουσίας είναι

οι ιεραρχίες, που αρχίζουν από το μακρινό παρελθόν, όταν ο γέρος άρχισε να κυριαρχεί πάνω στο νέο δια μέσου μια ιεραρχίας ηλιακών ομάδων, γεροντοκρατιών και προγονολατρείας, η επιβολή του άνδρα στη γυναίκα, αυτές που έχουν κίνητρα το κοινωνικό γόητρο, την αναγνώριση, η γνώση, η σεξουαλικότητα, αυτές που παράγονται από την αιματοσυγγένεια μεταξύ των φυλών, που καθορίζονται από θεσμούς, παραδόσεις, έθιμα, την γεωγραφική τοποθέτηση κ.λ.π.

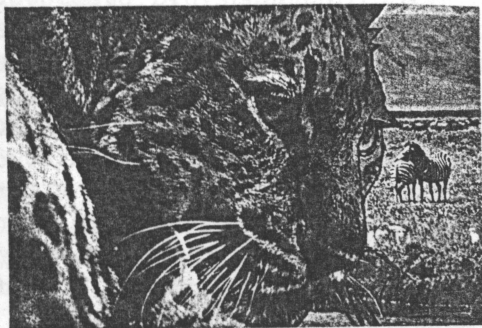
Σ' αυτό το σημείο θα θέλαμε να σημειώσουμε τα εξής: βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη της κάθε κοινωνίας, είναι η θεσμοθέτηση κανόνων που θα εγγυώνται την συνοχή της. Αυτοί οι κανόνες είναι ρητοί, αλλά κυρίως είναι φανταστικοί, είναι όπως λέει ο Καστοριάδης, η φανταστική θέσμιση της κοινωνίας. Είναι αυτοί που καθορίζουν το τι επιτρέπεται, το τι όχι, που καθορίζουν το ωραίο, το άσχημο, το ηθικό, το ανήθικο, το πραγματικό και οτιδήποτε άλλο παράγει μια κοινωνία και κυρίως είναι αυτοί που κοινωνικοποιούν το ανθρώπινο ον, που δε μπορεί να γίνει κοινωνικό άτομο, να δεχθεί δηλ. τους κοινωνικούς κανόνες "πέρα στο μέτρο που έχει εσωτερικεύσει την φανταστική θέσμιση". <11> Κι αυτή η εσωτερικευση είναι μια εξουσία, < που ο Καστοριάδης την ονομάζει ριζι-

κή υποεξουσία >, που ασκείται από το σύνολο της θεσμιμένης κοινωνίας.

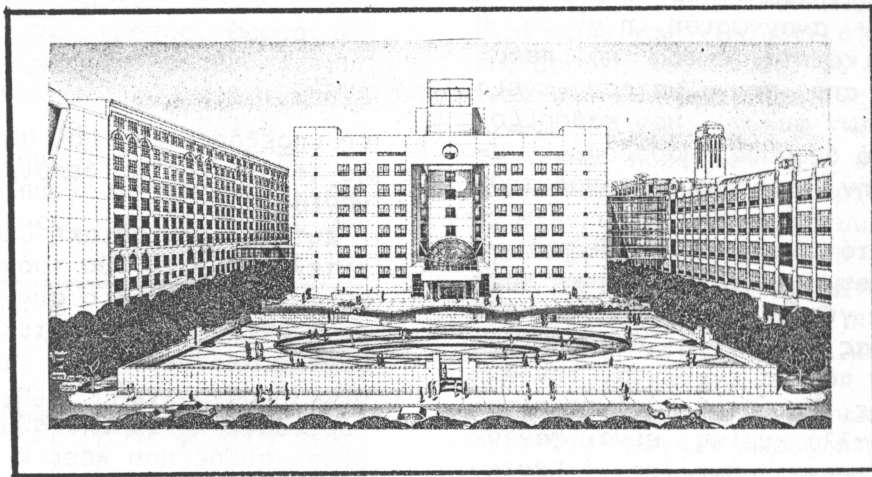
Αυτή η φανταστική θέσμιση επιτελείται με δύο τρόπους, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα. Το φανταστικό - συνολιστικό και το φανταστικό, που δεν επιδέχεται ούτε "πραγματική" εξήγηση, ούτε "ορθολογική" θεμελίωση. Ο πρώτος είναι αυτός που λέει κι αυτό σε κάθε κοινωνία "πως δύο και δύο κάνουν τέσσερα κι ένας ταύρος με μια γελάδα δεν μπορούν παρά να γεννήσουν μοσχάρια". <12> Κι ο δεύτερος είναι οι σημασίες, οι ερμηνείες που πλανούνται μέσα στα ανθρώπινα μυαλά και καθορίζουν τις πράξεις τους.

Γίνεται αμέσως κατανοητό πως, η φανταστική αυτή θέσμιση, πέρα του ότι η ίδια είναι καθ' εαυτή εξουσία, η εξουσία του κανενός, < γιατί είναι εξουσία του ιστορικο-κοινωνικού πεδίου >, <13> παράγει και επιμέρους σχέσεις εξουσίας, με το να καθορίζει με το δικό της τρόπο την κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Για παράδειγμα, ένας θεσμός - κανόνας, < που βρίσκεται μέσα στο συλλογικό κοινωνικό εγκέφαλο, χωρίς να είναι ρητός, φανερός >, που καθορίζει την έννοια της ηθικής, είναι οπωσδήποτε εξουσία. Αλλά αυτή η ηθική, νομιμοποιώντας μόνο συγκεκριμένες μορφές ανθρώπινων δραστηριοτήτων, δημιουργεί

σχέσεις εξουσίας μέσα σ' αυτές. Ας γίνουμε πιο σαφείς. Μπορούμε για να βοηθηθούμε να θεωρήσουμε σαν εξουσία "την ικανότητα για μια οποιαδήποτε αρχή, <αρχή ένα οποιοδήποτε σώμα προσωπικό ή α-

σαν τέτοιοι μέσα στο κοινωνικό σώμα, έρχονται σ' επαφή και μ' άλλους, παράγοντας κι άλλες εξουσιαστικές σχέσεις. Και δε θα πρέπει να ξεχνάμε πως ο κάθε ρόλος έχει μεταξύ των άλλων και το

πρόσωπο που είναι θεσμοθετημένο>, να οδηγήσει κάποιον το να κάνει ή να μην κάνει αυτό που από μόνος του δεν θα έκανε ή θα έκανε". Με βάση αυτόν τον ορισμό, που καλύπτει σε γενικές γραμμές, όλους σχεδόν τους ορισμούς που εκθέσαμε στην αρχή, η επιβολή στις ανθρώπινες δραστηριότητες μιας συγκεκριμένης στάσης, δεν είναι παρά η επιβολή μιας αρχής. Ετσι, για παράδειγμα, η σχέση ανδρός - γυναικός που παράγεται από την φανταστική θέσμιση "μιας θρησκευτικής ηθικής αλήθειας", < που καθ' εαυτή είναι εξουσιαστική >, γίνεται μια σχέση εξουσίας αφού καθορίζει κάποιους, < δηλ. τον άνδρα και τη γυναίκα >, να δεχθούν κάτι, που από μόνοι τους ίσως δε θα το δεχόντουσαν.

Κι αυτή η σχέση εξουσίας δημιουργεί κι άλλες παρόμοιες σχέσεις, αφού καθορίζει ρόλους, < του άνδρα, της γυναίκας >, που

εξής χαρακτηριστικό: βρίσκεται πάντοτε από τη μια πλευρά κάποιας σχέσης εξουσίας. Ετσι στις διαδρομές του μέσα στο κοινωνικό σώμα έρχεται αναγκαστικά και πάντοτε σ' επαφή μ' άλλους ρόλους, που είναι πλευρές άλλων εξουσιαστικών σχέσεων, παράγοντας νέα εξουσιαστικά δίπολα. Κάθε συνδυασμός, κάθε εξουσιαστική πιθανότητα, είναι δυνατή από τη στιγμή που υπάρχει μια εξουσιαστική φανταστική θεσμοθέτηση, που παράγει ρόλους και ανάλογες συμπεριφορές.

Ετσι, μπορούμε να θεωρήσουμε το κοινωνικό σώμα μέσα από ένα σύνολο σχέσεων εξουσίας που καθορίζουν τους όρους συμβίωσης των ατόμων με αναφορά σε κάποια φανταστική θέσμιση. Βέβαια, υπάρχουν και οι εξουσίες που καθορίζονται από την ίδια την υπαρξιακή φύση και που είναι, το τυχαίο της ζωής, το πεπερασμένο της ύπαρξης, ο επικείμενος σε

κάθε στιγμή θάνατος. Θα λέγαμε γι' αυτές πως είναι η αθέατη πλευρά κάθε εξουσιαστικής σχέσης. Ενυπάρχουν μέσα σε κάθε ρόλο, σε κάθε συμπεριφορά, αλλά κυρίως συντελούν στη δημιουργία της φαντασιακής θέσμησης.

Και βέβαια αυτή η τελευταία δεν αλλάζει με την κάθε κοινωνική αλλαγή. Διατρέχει τις ιστορικές γραμμές, αλλάζοντας με αργό, σχεδόν ακίνητο ρυθμό, μερικά από τα στοιχεία της. Μαζί της ταξιδεύουν και οι σχέσεις εξουσίας που παράγει μέσα στο κοινωνικό σώμα, πέρνωντας διάφορες μορφές, μεταφέροντας το παρελθόν της εξουσίας στο παρόν της.

Συνοψίζοντας λοιπόν, θα λέγαμε πως, η φαντασιακή θέσμηση, είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την δημιουργία της κάθε κοινωνίας και είναι εξουσία. Και με το να καθορίζει ρόλους, καθορίζει και σχέσεις εξουσίας που ουσιαστικά δεν είναι ρητές, δηλ. δεν ασκούνται δια μέσου μιας κυριαρχίας. Παράγεται δε, από τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό κόσμο, από τα ίδια τα υπαρξιακά χαρακτηριστικά του, από τις σχέσεις με τους ομοίους του, αλλά κι από τους κυριάρχους της κάθε εποχής. Θα λέγαμε πως μεγάλοι ιστορικοί περίοδοι έχουν την δικιά τους φαντασιακή θέσμηση. Ο δικός μας πολιτισμός για παράδειγμα, έχει τη λογική, τη χριστιανική ηθική, την πίστη στην τεχνολογία, τη μονογαμία, την πειθαρχία κ.λ.π. Κι αυτός ο πολιτισμός διαφέρει οπωσδήποτε απ' αυτόν της φεουδαρχίας-μοναρχίας που διαδέχθηκε, αλλά η φαντασιακή θέσμηση των δυο τους δεν άλλαξε και πολύ. Η πίστη στο μονάρχη π.χ, έγινε πίστη στην κυβέρνηση, η ηθική του χριστιανισμού παρέμεινε ηθική του χριστιανισμού.

Για όλες τις σχέσεις εξουσίας,

θα μπορούσαμε με μεγάλη δυσκολία να πούμε, πως, δεν είναι και σχέσεις κυριαρχίας. Απεναντίας, είναι πιο εύκολο να δεχθούμε πως είναι, αφού επέρχονται μέσα από το φαντασιακό, το συμβολικό, το σημασιακό, που τα ορίζει κάποια κυρίαρχη κοινωνική οργάνωση.

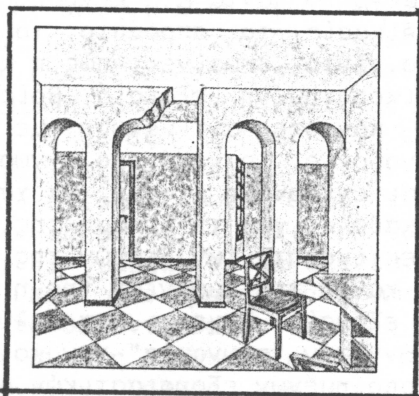
Κι εδώ περνάμε στην άλλη πλευρά των εξουσιαστικών σχέσεων, στην κυριαρχία που παράγουν. Η κάθε κοινωνία κυριαρχείται. Δηλ. κάποιος ή κάποιοι την κυβερνούν με λιγότερη ή περισσότερη βία. Για να μην ξεχνάμε, κυριαρχία είναι " η επιβολή με την κατά γράμμα έννοια της επιβολής και που δείχνει μια κατάσταση στην οποία κάποιος κυριαρχεί και κάποιος υποτάσσεται, υπακούει. Μια κατάσταση δηλ., που λειτουργεί μέσα από τη σχέση εντολή-υπακοή, η οποία λειτουργεί δια μέσου της επιβολής. <14>

Έτσι, η υπακοή που επιζητά η κυριαρχία, επιτελείται μέσα από την κοινωνικοποιημένη εξουσία που η φαντασιακή θέσμηση έχει παράγει. Κι εδώ εμφανίζεται η ρητή εξουσία, Η ΕΞΟΥΣΙΑ. Μια κοινωνία δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει μόνο μέσα από την κοινωνικοποιημένη εξουσία και αυτό γιατί ΚΑΘΕ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΤΙΓΜΗ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ, είναι δηλ. πάντα μια κίνηση, μια διαδικασία, το απρόοπτο, το τυχαίο. Αυτό σημαίνει, πως η κοινωνικοποιημένη εξουσία, βρίσκεται πάντοτε αντιμέτωπη με το καινούργιο, το κενό, το άγνωστο, είναι εν δυνάμει έτοιμη, να χάσει σε κάθε στιγμή τη δύναμή της, τη συνεκτικότητα των δεσμών της. Κι εδώ κάνει την εμφάνισή της η ρητή εξουσία. Έρχεται να καλύψει αυτήν την "αδυναμία" των κοινωνικοποιημένων εξουσιαστικών σχέσεων, με το να τις ελέγχει, να τις ρυθμίζει, να τις κάνει να

λειτουργούν τελικά, σύμφωνα με τις επιθυμίες αυτών που κυριαρχούν. Βέβαια, είναι και η φύση της ύπαρξης, που μπορεί στην οποιαδήποτε στιγμή να αμφισβητηθεί, που κάνει απαραίτητη την ρητή εξουσία.

Τι είναι η ρητή εξουσία; Είναι η δυνατότητα διαχείρισης των κοινωνικοποιημένων σχέσεων. Είναι η δυνατότητα αυτών που την κατέχουν, να επεμβαίνουν μέσα στο πνεύμα και το σώμα των ανθρώπων, βάζοντας σε κίνηση, όλες τις φαντασιακές τους δεσμεύσεις. Η ρητή εξουσία είναι κυριαρχία δηλ. καθορίζεται από σχέσεις επιβολής, πειθαρχίας, υπακοής, από σχέσεις πολέμου. Παίρνει την μορφή νόμου και ασκείται μέσα από την κυβέρνηση τους δικαστές, τους μηχανισμούς καταστολής, δι-
απαιδαγώγησης κ.λ.π.

Η ρητή εξουσία ασκούμενη μέσα από τις κοινωνικοποιημένες σχέσεις εξουσίας, κάνει τους ανθρώπους να την αποδέχονται, χωρίς να χρειάζονται και μεγάλο καταναγκασμό. Θα λέγαμε μαζί με τον Φουκώ πως "η απαγόρευση, η άρνηση, δεν είναι ουσιαστικές μορφές της εξουσίας, αλλά τα όριά της, οι τραχειές και ακραίες μορφές της, οι σχέσεις εξουσίας είναι πάνω απ' όλα παραγωγικές". <15>

Πράγματι, σήμερα, αν και φαίνεται πως η ρητή εξουσία κάνει παντού την εμφάνισή της, εν τούτοις είναι πολύ καλά κρυμμένη. Έχοντας καταλάβει τους χώρους του ανθρώπινου είναι, σωματικού και πνευματικού, δε χρειάζεται και πολύ βία για να ασκηθεί. Οι σχέσεις εξουσίας μέσα στο κοινωνικό σώμα ενισχυμένες από την πορεία τους μέσα στο χωρόχρονο, προσφέρουν όλη την απαραίτητη υπακοή και υποταγή που χρειάζεται η ρητή εξουσία.

Αλλά κι αυτή η τελευταία δεν προσφέρει μόνο όχι. Αν ήταν έτσι; σίγουρα θα ήταν ιδιαίτερα αποκρουστική και άρα πάντοτε θα κινδύνευε να ανατραπεί. Απεναντίας προσφέρει και την ηδονή, την απλή και καθημερινή ευχαρίστηση, τη σιγουριά, παράγει πολιτιστικά προϊόντα, θέαμα, τεχνολογία, γνώση, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, με αποτέλεσμα, οι άνθρωποι να μην έχουν την ικανότητα και τη διάθεση να την αμφισβητήσουν, αλλά να θέλουν μόνο το πολύ-πολύ να την ελέγξουν.

Στο παρελθόν ο ηγεμόνας είχε την ανάγκη της άμεσης βίας και μιας φαντασιακής θέσμησης. Οι σημερινοί ηγεμόνες έχουν την ανάγκη της έμμεσης βίας και μιας ολοκληρωτικής φαντασιακής θέσμησης, γεμάτης από σύμβολα, νοήματα, σημασιικά περίπλοκα μονοπάτια που οδηγούν στη χωρίς δυνατότητες διαφυγής, υπακοή.

Στην αρχή του κειμένου είπαμε ότι, οι σχέσεις εξουσίας θεωρούνται απ' άλλους de facto σχέσεις κυριαρχίας και απ' άλλους όχι μόνο. Σχετικά μ' αυτό, θα λέγαμε όπως είπαμε και πιο πάνω, πως κάθε σχέση εξουσίας είναι κυριαρχία, είτε είναι ρητή, είτε είναι άρρητη, αφού είναι το δικαίωμα να σε αναγκάζει, να σε κυ-

βερνά, να σε επιβάλλει, να σε κάνει να υπακούεις, με λιγότερη ή περισσότερη επιμονή και με διάφορα μέσα. Μόνο, που όταν είναι ενταγμένες μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο, δεν έχουν την ανάγκη κάποιου για να τις ασκεί κι έτσι δείχνουν πως δεν επιβάλλονται από πουθενά. Κι αυτό είναι που παραπλανά, που κάνει να μην φαντάζουν κυρίαρχες. Αλλά οι ρητές εξουσίες της κυριαρχίας, είναι ριζωμένες, ακριβώς μέσα σ'αυτές τις κοινωνικοποιημένες σχέσεις εξουσίας, που με τις πιο λεπτές αποκρίσεις τους, έχουν εισχωρήσει μέσα την συνείδηση, στις ορμές, στην αντίληψη για τον κόσμο και από 'κεί κινούν τον άνθρωπο, τον κάνουν να σκύβει αλλά και να ηδονίζεται, να γλείφει, αλλά και να αισθάνεται συνειδησιακά ήρεμος.

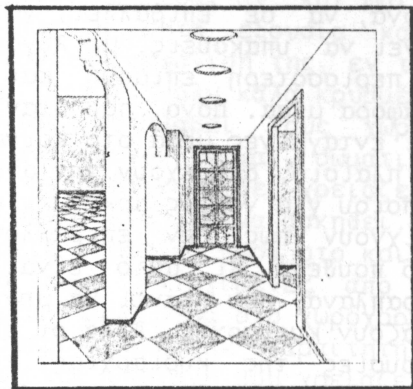
Βέβαια, δεν μας διαφεύγει πως, συνειδητές ανθρώπινες δραστηριότητες, έχουν την ανάγκη κάποιας μορφής εξουσίας. Το γεγονός που δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει, εκτός αν είναι αφελής, είναι ότι, όλα τα μέλη μιας κοινωνίας που να γνωρίζουν απολύτως τι πρέπει να κάνουν δεν πρόκειται να υπάρξει. Κι αν υπάρξει θα είναι σίγουρα η απόλυτη εξουσία. Κατά συνέπεια, χρειάζεται πάντοτε και στα πλαίσια ενός συνειδητά καθορισμένου στόχου ή συλλογικού συμφέροντος, ο καθορισμός κάποιων σχέσεων συνεργασίας, συντονισμού, οργάνωσης, υπακοής, που δεν μπορούν παρά να είναι σχέσεις εξουσίας, αλλά που μπορούν να μην είναι σχέσεις κυριαρχίας.

Έχουμε πάντοτε μπροστά μας ένα δύσκολο πρόβλημα. Η εξουσία δεν μπορεί να μην υπάρχει και δεν εννοούμε την πολιτική, την οικονομική, την εκτελεστική ή ακόμη και αυτές που ορίσαμε πιο

πάνω. Θέλουμε να πούμε πως, από τη στιγμή που η ύπαρξη έχει απέναντί της τις άλλες υπάρξεις, που οπωσδήποτε διαφέρουν μεταξύ τους σε πολλά από τα χαρακτηριστικά τους, είναι φυσικό να δημιουργούνται άνισες και χωρίς ισορροπία σχέσεις, που θα μπορούσαν να οριστούν σαν πρωταρχικές εξουσιαστικές σχέσεις και που θα υπάρχουν σε κάθε κοινωνία, αλλά και που θα μπορούν να μην είναι κυρίαρχες. Ας δούμε όμως τώρα, αυτό που τονίσαμε και στην αρχή του κειμένου, το γεγονός δηλ., ότι οι σχέσεις εξουσίας κωδικοποιούνται παίρνοντας διάφορες μορφές. Πράγματι, το κράτος, η θρησκεία, η πολιτική, η οικονομία, καθώς και κάθε άλλο μεγα-σχήμα που παράγει η κοινωνία, δεν είναι παρά, η με κάποιο τρόπο διαχείριση των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας. Για το κράτος, το μεγαλύτερο απ' αυτά μας λέει χαρακτηριστικά ο Φουκώ: "παρά την παντοδυναμία των μηχανισμών του, απέχει πολύ από το να είναι ικανό να καταλάβει ολόκληρο το πεδίο των πραγματικών σχέσεων εξουσίας και, επιπλέον, επειδή το κράτος μπορεί να λειτουργήσει μόνο στην βάση άλλων ήδη υπαρχόντων σχέσεων εξουσίας. Το κράτος είναι υπερδομικό σε σχέση με ολόκληρη σειρά πλέγματος εξουσίας που καλύπτουν, την σεξουαλικότητα, την οικογένεια, την συγγένεια, την τεχνολογία κ.λ.π." . Αλλά και η οικονομία, μια άλλη μεγάλη μορφή, τι άλλο μπορεί να είναι, εκτός από κωδικοποίηση σχέσεων εξουσίας που βρίσκονται μέσα στο κοινωνικό σώμα. Τι σημαίνει οικονομία; Σημαίνει τον καθορισμό κάποιων παραμέτρων, όπως οι διακυμάνσεις των τιμών, των αγαθών, το κέρδος, η χρησιμοποίηση των ανθρώπων από ανθρώπους για πλουτισμό, δηλ. παρά-

μετροι που έχουν εισχωρήσει μέσα στ' ανθρώπινο σώμα και πνεύμα, παράμετροι εξουσιαστικοί, που δημιουργούν την κατάλληλη αντιλήψη για τη σύλληψη και τη νομιμοποίηση της μορφής που λέγεται οικονομία. Κι αυτή, όπως και οι άλλες μεγα-μορφές χρησιμοποιούν μόνο κάποιες από τις σχέσεις εξουσίας του κοινωνικού χώρου.

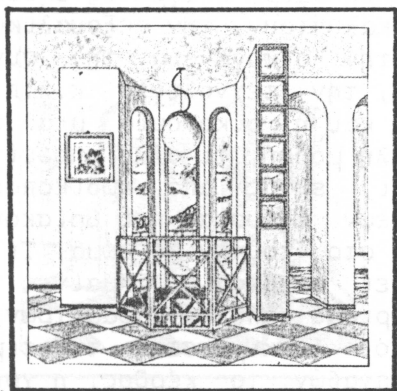
Το κράτος, για να επανέλθουμε σ' αυτό, είναι οπωσδήποτε ταξικό, με την έννοια όμως της χρησιμοποίησής του και όχι της δημιουργίας του. Και δεν είναι η πολιτική έκφραση της ταξικής δομής που συνυπάρχει στην παραγωγή, < Μάρξ >, ή ακόμη η συλλογικότητα εκείνη που ενδιαφέρεται για το κοινό καλό και απλώς ελέγχει τις ανταγωνιζόμενες για την ηγεμονία ομάδες. Και αυτό γιατί οι ταξικές σχέσεις δεν είναι μόνο οικονομικές, μακάρι να ήταν, αλλά και επειδή το κράτος δεν μπορεί να είναι μόνο παρατηρητής ή και συμμετοχος όπως είναι σήμερα σε ποικίλες δραστηριότητες της κοινωνίας, χωρίς να μην είναι κάπου ριζωμένο, χωρίς να μην είναι κοινωνικοποιημένο, δηλ. να βρίσκεται δια μέσου των κοινωνικοποιημένων εξουσιαστικών σχέσεων μέσα στο αν-

θρώπινο είναι. Και η άσκηση της ρητής εξουσίας δεν γίνεται από κάποιους που κατέχουν το κράτος, προς κάποιους που είναι έξω απ' αυτό. Η σημερινή ηγεμονία, χρησιμοποιεί τη ρητή εξουσία μόνο όταν η άρρητη δεν είναι αρκετή για να κρατά υποταγμένους τους ανθρώπους. Και το κράτος είναι κυρίως η άρρητη εξουσία του κοινωνικού σώματος.

Απ' αυτό το σημείο και μετά, η έννοια της αντιεξουσίας, όπως υποσχθήκαμε να ορίσουμε στην αρχή του κειμένου, είναι εύκολο να διαμορφωθεί. Θα λέγαμε πως η αντιεξουσία δεν μπορεί παρά να είναι κι αυτή μια εξουσία. Θα μπορούσαμε να πούμε επίσης, πως είναι η κατάσταση όπου όλοι έχουν την ίδια εξουσία. Πάντως, αυτό που έχει σημασία και που την ορίζει σαν τέτοια, είναι η επιδίωξή της να ελαχιστοποιεί την κυριαρχία που ενυπάρχει μέσα στην εξουσία, την κυριαρχία των σχέσεων που σχηματικά περιγράψαμε πιο πάνω.

Πως θα γίνει αυτό; Θα γίνει μόνο με την ανθρώπινη διάθεση που θα πηγάζει από την κατανόηση της εξουσιαστικής αθλιότητας. Βέβαια τα μέσα γι' αυτήν την κατανόηση, δεν είναι του παρόντος για να αναφερθούν. Πάντως, αυτό

που δεν πρέπει να ξεχνάμε, είναι πως, η ανθρώπινη φύση για να είναι ελευθεριακή, πρέπει οπωσδήποτε να έχει μια σχετικιστική εικόνα γι' αυτά που σκέπτεται, όσο και γι' αυτά που πράττει. Κατά συνέπεια, κάθε έννοια, ακόμη και η αντιεξουσία πρέπει να έχει μια δυνητική μορφή, δηλ. να εμπεριέχει τη δύναμη που θα τείνει προς το σκοπό της, χωρίς όμως ποτέ να μπορεί να το φθάσει.

Και οργανωτικά, δεν μπορεί παρά να είναι μέσα σε αντι-ιεραρχικά σχήματα, αμεσοδημοκρατικά. Πολιτικά σε μια ριζική αμφισβήτηση των πολιτικών και των κομμάτων. Οικονομικά στην υπέρβαση των σχέσεων που εμπορευματοποιούν τις ανάγκες και τις επιθυμίες. Κοινωνικά σε μια μεταρρύθμιση ή ανατροπή των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας.

Η αντιεξουσία είναι στάση ζωής, αν κι αυτό ακούγεται λίγο παλαιομοδίτικο, στάση φυσική, κοινωνική, πολιτική, ηδονιστική,

αγωνιστική. Αυτό ας γίνει κατανοητό, κλείνοντας το κείμενο αυτό. Και θα πρέπει να εισχωρεί σ' όλους τους χώρους που δρά η εξουσία, σ' αυτούς που περιγράφουμε, έχοντας πάντα σαν κυρίαρχο στόχο, να εκδιώξει από το ανθρώπινο μυαλό τον εξουσιασμό που το καταδυναστεύει.

Πάντως, μπορούμε να την προσεγγίσουμε με αρκετή ακρίβεια, λέγοντας πως είναι ο ΛΟΓΟΣ που αμφισβητεί τις σχέσεις που παράγουν κυριαρχία, καθώς και κάθε άλλο σχήμα που αυτές κωδικοποιούν, όπως, το κράτος, την οικονομία, την πολιτική, την μονοδιάστατη γνώση, την τεχνολογία. Είναι τελικά, ένας δρόμος, δύσκολος, άγνωστος, που ανοίγεται μέσα στον πολύπλοκο ιστό των εξουσιαστικών σχέσεων και που ποτέ δεν μπορεί να έχει κάποιο τέλος, αλλά που μπορεί να είναι γεμάτος απο τοπία κοινωνικής δικαιοσύνης και υπαξιακής εκπλήρωσης.

Α. ΜΗΛΙΟΡΙΔΗΣ.

- <1>. Μαξ Χορκχάιμερ: "Φιλοσοφία και κοινωνική κριτική."
- <2>. Περιοδικό, "Χωρόχρονος", Τεύχος 1, Φεβρουάριος 1990.
- <3>. Ελία Κανέτι: "Μάζα και εξουσία."
- <4>. Α. Μπέρκμαν: "Το αλφαβητάρι του αναρχισμού."
- <5>. "Ιδιοκτησία και επανάσταση."
- <6>. Απο Μισέλ Φουκώ: "Εξουσία, γνώση και ηθική."
- <7>. Απο Ν. Α. Πουλατζά: "πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις."
- <8>. Ν. Α. Πουλατζάς : " " " " " "
- <9>. Απο Μάρραιη Μπούκτσιν: "Ο μαρξισμός σαν αστική κοινωνιολογία."
- <10>. Μαξ Χορκχάιμερ: "Φιλοσοφία και κοινωνική κριτική."
- <11>. Κορνήλιος Καστοριάδης: "Οι ομιλίες στην Ελλάδα."
- <12>. " " " " " "
- <13>. " " " " " "
- <14>. Περιοδικό, "Χωρόχρονος", Τεύχος 1, Φεβρουάριος 1990.
- <15>. Μισέλ Φουκώ: "εξουσία, γνώση και ηθική."
- <16>. " " " " " "

Η ΝΥΚΤΑ ΤΗΣ

ΑΘΛΙΟΤΗΤΑΣ

Προξενεί απέραντη θλίψη ο σημερινός έλληνας. Ασχεται από την πολιτική του τοποθέτηση, το κόμμα που υποστηρίζει, το επάγγελμα που ασκεί, το ρόλο που κατέχει, έχει αφομοιώσει με αξιέπαινη επιμέλεια το πρότυπο του ανθρώπου που έχει αναδείξει η ελληνική κυριαρχία. Ένα πρότυπο, όπου κυριαρχούν, ο ατομικισμός, το προσωπικό συμφέρον, η πίστη στα λόγια και τις πράξεις των κάθε λογής εξουσιών, οι αξίες του χρήματος και των εμπορευμάτων του.

Μ' αυτό τον άνθρωπο, αποδιάρθρώνεται όλο και περισσότερο ο κοινωνικός ιστός, ο βασισμένος στις αξίες της αλληλεγγύης, του συλλογικού ενδιαφέροντος, του αλτρουισμού, του ανθρωπισμού, της τιμιότητας και που ο ελληνικός λαός ύψανε μέσα στην κάθε άλλο παρά ήρεμη ιστορική πορεία του. Τη θέση του πήραν τα φετίχ που υμνούν το "εγώ", οι σχέσεις που βασίζονται στο υλικό συμφέρον, στην υποκρισία, οι αξίες που αδιαφορούν για τον πόνο, την αδικία, την αλληλεγγύη.

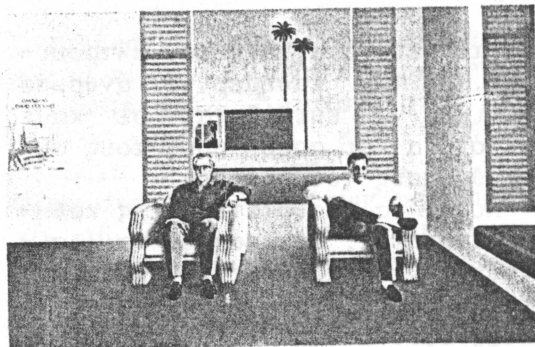
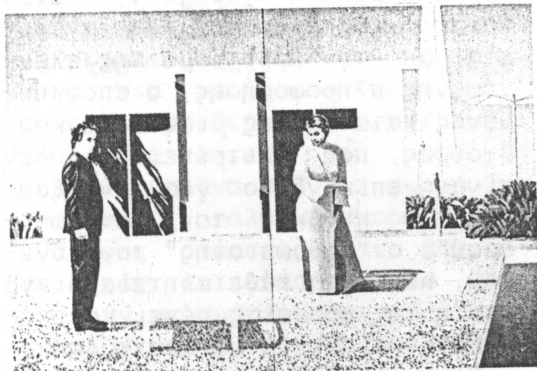
ΘΑ ΛΕΓΑΜΕ ΠΩΣ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΔΙΑΝΥΕΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΑΘΛΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ. Η πραγματικότητα της καθορίζεται κατά κύριο λόγο μέσα από την ανηθικότητα, τον απανθρωπισμό της. Θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μπορούσαμε με κάποιον τρόπο να καταγράψουμε τα περιστατικά των άθλιων πράξεων και συμπεριφορών, όχι μόνο των δημοσιοποιημένων, αυτών δηλ. που γίνονται γνωστές, αλλά των αφανών, αυτών που συναντιούνται στη καθημερινή ζωή των αλλοτριωμένων από τις αξίες του ατομικού συμφέροντος ανθρώπων, για να δούμε την πραγματική εικόνα της παρακμής της.

Γιατί παρακμή μιας κοινωνίας, δεν είναι μόνο η αθλιότητα των κυβερνώντων της, που έτσι ή αλλιώς πάντα θα υπάρχει, αλλά κατά μια έννοια, η αθλιότητα που εμφανίζεται στους κυβερνόμενους. Και στους έλληνες, η αθλιότητα έχει αναβιώσει, μέσα από τις αξίες των θεατών στις ρωμαϊκές άρνες που έχουν αποκτήσει, εχθροί μεταξύ τους έξω απ' αυτές, όντα με αφρώδεις σκέψεις και μίζερες πράξεις και μέσα, φίλοι, συντονισμένοι όλοι τους, στην νεκροφιλική ηδονή που τους προσφέρει ο κατασπαράγμός των θυμάτων που οι ίδιοι κατασκευάζουν ή τους προσφέρουν οι κυβερνώντες.

Οι αμέτρητες κοινωνικές διαφορές, με τις οποίες οι έλληνες κυκλοφορούσαν, ερχόντουσαν σ' επαφή, δημιουργούσαν τις μεταξύ τους σχέσεις, διαμορφώναν τις χαρακτηροδομές τους, προστατεύοντουσαν από την κτηνωδία της εξουσίας και δημιουργούσαν τις δυναμικές τους, καταστράφηκαν. Τοπολογικά, ιστορικά, πολιτιστικά χαρακτηριστικά, που δημιουργούσαν ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΤΟΥ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΙΜΟΥ, τον

κλασικό ελληνικό τύπο, αντικαταστάθηκαν απ' αυτά που δημιουργούν τον ίδιο ανθρώπινο τύπο σ' όλη την πλανητική έκταση. Τη θέση των αμέτρητων και μη ελεγχόμενων κοινωνικών διαδρομών, πήραν οι μετρημένες και ελεγχόμενες διαδρομές που καθόρισε η ελληνική κυριαρχία, οι διαδρομές του συμφέροντος, της υποκρισίας, του αθέμιτου ανταγωνισμού, του σεξισμού, της στείρας γνώσης, της υπακοής και της υποταγής, σε αντικείμενα, χρηματικές αξίες, εντεταλμένες πληροφορίες. Διαδρομές εν ολίγοις, που καθορίζουν όχι τις σχέσεις μεταξύ των ελλήνων, αλλά τις σχέσεις της κυριαρχίας μέσα στους Έλληνες.

Αυτοί οι τελευταίοι αποκόπηκαν όπως και κάθε άλλος κάτοικος του πλανήτη, από τον κόσμο των συναισθημάτων, των αυθεντικών εννοιών, των οραματικών εικόνων, της επιθυμίας για την γνώση της αρετής, της ηθικής, της χωρίς σκοπιμότητα συνεργασίας, του απίθανου σαν πιθανού, που τους έδιναν εκείνη την δύναμη ζωής, που είναι αναγκαία στο ανθρώπινο ον για να δημιουργήσει, να διευρύνει την αντίληψή του, να ζήσει τελικά με αξιοπρέπεια. Κόσμος τους έγινε ένας χυδαίος υλισμός, όπου όλα έχουν αξία, στο βαθμό που παράγουν κάποιο κέρδος, ενισχύουν το "κύρος" όπως αυτό εννοείται από την κοινωνία της α-

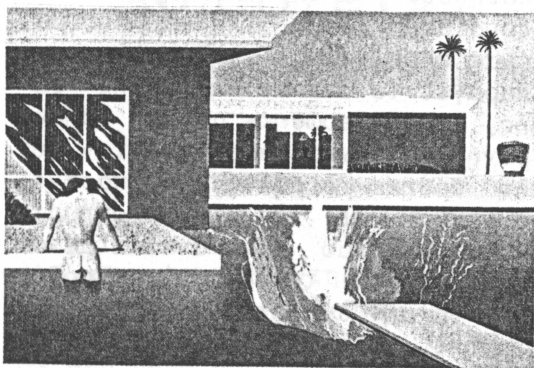
θλιότητας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την υπακοή, τον εξουσιασμό τους. Ψλή και πνεύμα, ένας εκρηκτικός συνδιασμός που παράγει το ανεπανάληπτο της ζωής, εξουδετερώθηκε από τη σημερινή κυριαρχία, αφού για την ύλη δόθηκε ο ρόλος, να παράγει συνεχώς και νέα υλικά σχήματα για τον κόσμο των αντικειμένων της και για το πνεύμα, ο ρόλος τού να μην αναζητά, αλλά να κατανοεί μόνο τη γνώση που αυτή του προσφέρει.

Ετσι, ο Έλληνας όπως και κάθε άλλος άνθρωπος, έγινε το ον που χρησιμοποιεί το πνεύμα του για να συντονίζεται, μόνο, στα υλικά προτάγματα της κυριαρχίας και στην νομιμότητα που αυτή ορίζει.

Με τέτοιους ανθρώπους, ήταν φυσικό η αθλιότητα να εισχωρήσει παντού. Η μιζέρια στις σκέψεις και στις πράξεις, έγινε η κατάσταση που καθορίζει, όχι κάποιους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες, αλλά ολόκληρη την ελληνική κοινωνία. Ετσι, κατέλαβε ολοκληρωτικά την καθημερινότητα, με τον έμπορα, τον καταστηματούχο, το αφεντικό, να ασυδωτούν όποτε μπορούν. Με το διευθυντή να εξουσιάζει και ενίοτε να χυδαιολογεί, να εκβιάζει. Με τον υπάλληλο να ρουφιανεύει, να γλείφει και να αναζητά μετά μανίας το ρουσφέτι. Με το μικροιδιοκτήτη να εκμεταλλεύεται την ιδιοκτησία του με τον πλέον άπληστο τρόπο.

Με το νέο να αγνοεί τον αλτρουισμό. Με τον καθημερινό άνθρωπο γενικά, να επιδίδεται σε κάθε αλλότρια και ασεβή προς τους συνανθρώπους του πράξεις.

Κι αν τα περιστατικά της καθημερινότητας, δε μπορούν να δείξουν την έκταση της κυνικότητας, τα δημόσια, τα γενικευμένα το δείχνουν. Τι σημαίνει άπεργοι να

διαεκδικούν τη δουλειά τους και ευυπόληπτοι κατά τ'άλλα πολίτες, καλοχορτασμένοι με τις κουράδες της εξουσίας, να ζητούν την κεφαλή τους επί πίνακι, επειδή έχασαν μερικές από τις ψευτοανέσεις τους; Τι σημαίνει τα παιδιά τους να εισπνέουν το θανατηφόρο νέφος, να είναι ουσιαστικά οι ίδιοι υπεύθυνοι γι' αυτή την κατάσταση κι όμως, να λένε συνεχώς, πως ενδιαφέρονται ολοκληρωκά γι' αυτά;

Τι σημαίνει άνθρωποι να σαπίζουν μέσα στις φυλακές, επειδή το μόνο έγκλημά τους, ήταν να γεννηθούν φτωχοί και να μην θέλουν να γλείψουν τους κώλους των αφεντικών τους και οι "έντιμοι" απ' έξω, να τους διαπομπεύουν όποτε τους δίνεται και η παραμικρότερη ευκαιρία; Τι σημαίνει άνθρωποι να κατηγορούνται άδικα και τα αδήφανα τέρατα του μικροαστισμού και της εντεταλμένης

πληροφόρησης, ναι, αυτοί που είναι υπάλληλοι, γιατροί, εργάτες, μηχανικοί, σουβλατζίδες, τραγουστές, μαγαζάτορες, καθώς πρέπει γιάπης, κάρμα-οικολόγοι, λογιστές, αγρότες, να τους αποκαλούν τρομοκράτες, δολοφόνους, αλήτες; Τι σημαίνει τόσοι να πεθαίνουν εγκαταλειμμένοι, άλλοι πολλοί να ψαχουλεύουν στα σκουπίδια και να κοιμούνται στα χαρτοκούτια κι αυτοί χορτάτοι με τα χάμπουργκερ της προόδου και την φασουλάδα της εθνικοφροσύνης, να τους προσπερνούν αδιάφοροι; Τι σημαίνει αυτοί που όλοι τους είναι προκατασκευασμένοι, να περιγελούν τον κάθε διαφορετικό, τον οποιονδήποτε δηλ. που δεν είναι συντονισμένος με τις φουσκάλες του μυαλού τους;

Σημαίνουν όλα αυτά και πολλά άλλα, πως, υπάρχει μια γενικευμένη αθλιότητα και όχι μια περιστασιακή κατάσταση, που κάποια στιγμή μπορεί να εκλείψει. Ο σημερινός έλληνας, είναι το προϊόν πολύχρονων μεταλλάξεων, που μπήκαν σε λειτουργία από το ντόπιο εξουσιαστικό κατεστημένο. Είναι ο έλληνας που αφήνει να τον αντιπροσωπεύουν για τα πιο σοβαρά από τα συμφέρόντά του, που πιστεύει στα κόμματα και στους πολιτικάντιδες, στην ανάγκη της εξουσίας και των αξιών της, της Β.Μ.Ω και του καπέλου σε ότι πουλά ή αγοράζει. Είναι ο καινούργιος άνθρωπος που αναδύεται από τον πολιτισμό της ελεγχόμενης πληροφόρησης, ο αποφυλισμένος καταναλωτής μιας soft κουλούρας, που επιτρέπει ότι δεν είναι επικίνδυνο για την εξουσία, ο κυνικός του "ανθρωπισμού", ο "ανθρωπιστής" του κυνικού, που για κάθε αλητεία δικιά του ή της εξουσίας, έχει και κάποια δικαιολογία να ξεστομίσει. Είναι εκείνος που του προξενεί

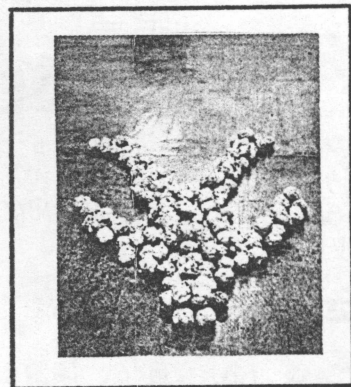
ανατριχίλα κάθε ανθρώπινη σχέση βασισμένη στην αλληλεγγύη, στην αγάπη, στην αυτοθυσία, στην ανιδιοτέλεια. Είναι ο έλληνας που δικηρύττει τη νομιμότητα, όταν την παραβιάζουν οι άλλοι, αλλά ξεχνά, ότι και ο ίδιος κάθε στιγμή την παραβιάζει, που υποκρίνεται και γονυπετεί αξιολύπητα σε κάθε έναυσμα της εξουσίας, έτοιμος να ξεπουλήσει τις αρχές, την αξιοπρέπειά του, για μια καλύτερη θέση στην ιεραρχία της κοινωνίας μας.

Γι' αυτό όλα καταρρέουν, ή καλύτερα στέκονται επί χρήμασι. Άνθρωποι αδιάφοροι για το συλλογικό, το δημόσιο, το πολιτικό, είναι αυτονόητο πως δεν μπορούν να παράγουν καμιά δυναμική που θα μπορούσε να βελτιώσει την κοινωνία. Παράγουν μόνο την αθλιότητα, την διάβρωση, την λογική της ανταμοιβής για ότι κάνουν. Παραδομένοι στον φτηνό-τζόγο της ελπίδας και στα καρναβαλίστικα σκηνικά που στείλουν οι ηγέτες και οι επώνυμες φιγούρες της μαλακίας, το μόνο που κάνουν είναι να αυνανίζονται καταιδρωμένοι από πίσω, προσδοκώντας να ξαναβρούν την ηδονή που έχασαν απο μπροστά.

Ένας κόσμος φαντασμάτων, που έχει χάσει την επαφή με την αchronική πορεία του "είναι", ένας κόσμος ασήμαντος, που καταπλακώνει τις εστίες σημαντικότητας που διάσπαρτες μέσα στον ελληνικό χώρο, υπάρχουν και αγωνίζονται για να ζήσουν. Εστίες που είτε σαν σπίθες κάνουν την εμφάνισή τους εδώ και 'κεί, μέσα στα αιχμαλωτισμένα από τις κυρίαρχες αντιλήψεις μυαλά, διαμορφώνοντας ανάλογες στάσεις, είτε σαν συνειδητές αντιστάσεις, που προσπαθούν να αναπνεύσουν μέσα στην δυσωδία που αναδύουν οι ασπρουλιάρηδες της υποταγής.

Τελικά, η ιστορία της αθλιότη-της είναι η μόνη έγκυρη ιστορία τους καιρούς αυτούς στον ελληνικό χώρο. Γιατί, είναι η διαδικασία προσομοίωσης μιας κοινωνίας στα διεθνή πρότυπα κυνισμού και αδιαφορίας, η μόνη διαδικασία που λειτουργεί ορθολογικά, με προγραμματισμένο και σαφή στόχο: την αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού που διατηρούσε ζωντανούς τους έλληνες, διατηρώντας κάποιες πανανθρώπινες αξίες. Κάθε άλλη "ιστορία" δεν είναι γι' αυτούς τους καιρούς. Σήμερα είναι η εποχή του "αγανακτισμένου" και ακίνδυνου για την εξουσία πολίτη. Είναι η νύκτα του, που δυστυχώς, δεν ξέρουμε μέχρι πόσο θα διαρκέσει.

Όμως, όπως είπαμε, υπάρχουν οι σπίθες, τα φωτεινά παραδείγματα, που δείχνουν πως η μεγαλοπρέπεια του ανθρώπου, παρά τις προσπάθειες της εξουσίας, παραμένει ζωντανή μέσα στη συλλογική μνήμη. Μπροστά στην απέραντη μετριότητα που διακατέχει αυτούς που θέλουν να λέγονται άνθρωποι, αλλά που με τις πράξεις τους κάθε άλλο παρά είναι, κάνουν την εμφάνισή τους, αυτοί που με την στάση τους, δίνουν ξανά την ελπίδα, τη χαμένη δύναμη, την τσαλακωμένη αξιοπρέπεια. ΣΠΥΡΟΣ ΡΟΖΑ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΔΗΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΛΟΙ ΑΛΛΟΙ ΓΝΩ-

ΣΤΟΙ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ γίνονται η συνείδηση του συλλογικού έλληνα, που καιροφυλακτεί για να ξεφυτλίσει με την εμφάνισή της, την αθλιότητα της εποχής μας, την υποκρισία των ανθρώπων της.

Αυτούς βλέπουμε και ελπίζουμε πως, κάποια στιγμή θα φουντώσει

η αξιοπρέπεια που μας διδάσκουν, θα καταλάβει τις ξεχαρβαλωμένες υπάρξεις και θα τις αναγεννήσει, για να διαλύσουν τον κόσμο της αθλιότητας και της αναξιοπρέπειας, για να φέρουν ξανά το συναίσθημα και τον αλληλοσεβασμό μεταξύ μας.

Θ.Μ

.....
ΑΠΡΙΛΙΟΣ
1991
.....

Το " ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ", ευδίδεται υάθε δυο μίνες άερίάου. Στο πεύχος αυτό συνεργάστησαν: Α. ΜΗΛΙΟΡΙΔΗΣ, Χ. ΦΟΡΝΤΙΔΗΣ, Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Θ. Μ. Γ. ΜΑΘΑΙΟΥ.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Α. ΜΗΛΙΟΡΙΔΗΣ.

ΓΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ:

Τ.Θ 3646. 10210 ΑΘΗΝΑ.

300 δρχ